КАМУНІСТЫЧНАЯ ВЫТВОРЧАСЦЬ ПАТРАБУЕ ВЫСОКАЙ АРГАНІЗАВАНАСЦІ, ДАКЛАДНАСЦІ І ДЫСЦЫПЛІНЫ, ЯКІЯ ЗАБЯСПЕЧВАЮЦЦА НЕ ШЛЯХАМ ПРЫМУСУ, А НА АСНОВЕ РАЗУМЕННЯ ГРАМАДСКАГА АБАВЯЗКУ, ВЫЗНАЧАЮЦЦА ЎСІМ УКЛАДАМ КАМУНІСТЫЧНАГА ГРАМАДСТВА. ПРАЦА І ДЫСЦЫПЛІНА НЕ БУДУЦЬ У ЦЯЖАР ЧАЛАВЕКУ; ПРАЦОЎНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ ПЕРАСТАНЕ БЫЦЬ ТОЛЬКІ СРОДКАМ ДА ЖЫЦЦЯ І ПЕРАТВОРЫЦЦА Ў САПРАЎДНУЮ ТВОРЧАСЦЬ, КРЫНІЦУ РАДАСЦІ.

(З ПРАЕКТА ПРАГРАМЫ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА).

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 65 (1599) | Пятніца, 18 жніўня 1961 года | Цана 4 кап.

ЧАС І ЛЮДЗІ

НА ТРАТУАРЫ (дзь)трое. Усе яны прыкладна аднаго ўзросту, на кожным добра пашыты гарнітур, прыгожы абутак. Ідуць і размаўляюць паміж сабою пра палёт другога савецкага касманаўта. І вось табе задача, пісьменнік: якая ў каго з іх прафесія? Бачу, пытанне гэтае паставіла цябе ў тупік. Што ж, гэта мае знаёмыя, магу адрэкамендаваць. Адзін з іх скульптар. Другі — фрэзероўшчык са станкабудаўнічага заводзе. Трэці працуе грузчыкам на чыгунцы. У апошняга ж ёсць, праўда, мазалі, але іх амаль не відаць, яго працу палегчылі пад'ёмны кран, транспарцёр, канвеер...

Раней гаварылі: няхай галава дапамагае рукам. Цяпер гаворыць наадварот: рукі дапамагаюць галаве. Яшчэ параўнальна нядаўна ў многіх галінах вытворчасці рабочаму не трэба было думаць. Гэтую ісціну я спазнаў, як кажуць, сваім гарбом.

Прага бачыць, пазнаваць прывяла мяне аднойчы ў маленькі паўднёвы гарадок. Чаму б не папрацаваць грузчыкам? — падумаў я, гледзячы, як загаралыя дужыя хлопцы нагружаюць камень-ракушачнік на вагонеткі. Мяне прынялі ў брыгаду. І тут я пазнаў, што такое вызваліць сябе амаль усім ад неабходнасці думаць — супастаўляць, камбінаваць, праўдаваць, аналізаваць... Нічога гэтага не трэба было. Ад кар'ера да вагонеткі — дваццаць крокаў. Кожная «цаглінка» важыла трыццаць—трыццаць два кілаграмы. Хапаеш яе абедзвюма рукамі, прыціскаеш да грудзей і бяжыш да вагонеткі. Адначасова, калі вяртаешся назад... Хапаеш наступны камень... «Давай, давай, хлопцы!» — крычыць брыгадзір. І мы «давалі». Нас захапляла праца. Мы ганарыліся, калі ўлавалася «падцэ» нас суседняй брыгадзе. Мы падганялі адзін аднаго, і «цаглінкі» ўсё больш шпарка...

Але паспрабуйце вось так, бегчы з двухпудовым каменем, прыціснутым да грудзей, падумаць пра што-небудзь, што не датычыць працы... Пра туманнасці Галактыкі, напрыклад... Паспрабуйце, і ўбачыце, што з гэтага атрымаецца! Я прабаваў, я ведаю!.. Раз! І ты ляціш кулём, балюча выцінаючыся аб камень, расквасіўшы нос аб зямлю, усеяную дробнымі, вострымі асколкамі ракушачніку. Зоркі, пра якія ты толькі што думаў (якая неасцярожнасць!), сыплюцца ў цябе з вачэй. «Раз-зя-вака!» — чуецца злосны голас брыгадзіра.

Так, думалі мы ў той час мала. Нам не было калі думаць. Мы стамляліся, як чэрці. Пасля працы мы ішлі ў кіно або на пляж — купацца ў моры. Чытаць кнігі нам не вельмі хацелася. Вучыцца таксама.

Але вось у мінулым годзе я зноў пабываў у тым горадзе. Іду па набярэжнай. І раптам... Каго я бачу! Ды гэта ж Іван Слабодчыкаў, мой брыгадзір! «Здароў, Ваня, не пазнаеш?» Іван углядаецца ў мяне сваімі светлымі, нібы выгаралымі на паўднёвым сонцы, вачыма, збянтэжана ўсміхаецца і, нарэшце, гаворыць нерашуча: «Нібы пазнаю. Змяніўся ты, браток, вельмі... Ды і не дзіва, столькі год мінула з таго часу, як мы цаглінкі з табою грузілі».

Івана я таксама ледзь пазнаў. Думаў-думаў, якая ў ім адбылася перамена і нарэшце зразумеў. Ды ён жа паразумнеў, Іван Слабодчыкаў! Адухоўлены твар інтэлігентнага рабочага, у вачах свеціцца думка. А што датычыць гарнітура з тонкай шэрсці, дык Іван і раней добра апранаўся пасля работы. Не ў гэтым справа!

З размовы высветлілася, што Іван па-ранейшаму працуе на кар'еры. Толькі цяпер ужо на пасадзе майстра. Завочна канчае інстытут.

— Ты разумееш, — гаварыў ён мне, — як паставілі ў нас на кар'еры транспарцёры, краны і іншую тэхніку, думаць мы сталі. Усё думаем, як бы лепш механізмы выкарыстоўваць. Тэхніка — тэхнікай, але ж праўду кажуць: без людзей яна мёртвая. Мы ёй жыццё даём. Вось і даводзіцца мазгамі варушыць. А раней што — бегай ды бегай з каменьчыкамі... Ты думаеш, адзін я вучуся? Не, браток, амаль усе «кар'ерысты» за падручнікі селі. Пецька Салавухін хутка інжынерам стане, Сярога Краўцоў у геалагічны падаўся. Ён, ты ведаеш, па натуры бадзяга, шукальнік, вось і выбраў сабе прафесію па душы...

— Пастой, пастой, — спыніў я яго. Мне захацелася задаць Слабодчыкаву хітраватае пытанне. — Што ж атрымаецца, калі ўсе інжынерамі ды геолагамі стануць? Нехта ж павінен і простую работу выконваць. Ну, каменне падаваць на транспарцёр і іншае...

— Людзі будуць кіраваць механізмамі, — сур'ёзна адказаў Слабодчыкаў, — адукацыя ў такой справе не шкодзіць, а, наадварот, дапамагае. Што ж датычыць падачы камення на стужку, дык гімнастыка, як вядома, умацоўвае нервы і мускулы. Па чарзе будзем каменьчыкі падкідваць, каб кроў не застаялася.

На гэта я нічога не мог запярэчыць Івану Слабодчыкаву.

У МІНСКУ, на Камароўцы, да вайны пыхкаў адзіны параўнальна буйны дрэваапрацоўчы завод. Вялікія бацькі павольна цягнулі паводлы з дошкамі. Да бліжэйшых мы, хлапчукі, прыбягалі, і нават зрэдку частавалі іх цукрам. А вось з'яўленне аўтамабіля на нашай вуліцы было ўспрынята як цуд. Шафёру мы зайздросцілі амаль таксама, як Пецьку з фільма «Чапаеў». Дзіва што! Шафёр — гэта такая рэдкая, такая гераічная прафесія! Хто ў Мінску ўмее вадзіць машыну? На Камароўцы, бадай, не было такіх.

Не маглі мы ведаць, што пройдзе час, і ў Мінску, там, дзе мы збіралі грыбы, будзе працаваць буйнейшы ў краіне аўтамабільны завод. У нашым горадзе ў той час самым буйным прадпрыемствам быў, калі не памыляюся, станкабудаўнічы завод імя Кірава. Яшчэ былі гарбарныя заводы, кандытарская фабрыка «Камунарка», абутковая і галантарэйная фабрыкі.

Людзі, якія рабілі станкі, грабеньчыкі, гузікі, цукеркі, шылі абутак, абліччам сваім вельмі нагадвалі тых рабочых, пра якіх апавядаў Горкі. Я ведаў аднаго такога рабочага. Гэта быў бацька майго аднагодка Пецькі Чыкатоўскага. У Пецькавага бацькі быў засмаргнуты твар, шырокая прыгорбленая спіна і велікія рукі. Пецькаў бацька, маўклівы і вельмі добры чалавек, кожную раніцу ішоў на дрэваапрацоўку, несучы ў руцэ клуначак з хлебам і бутэлькаю малака. Пецькаў бацька, які падаваў бярвенне ў пілараму, здаваўся мне ледзь не раўнікам. Яшчэ большую павагу меў я за машыніста лакамабіля. Між іншым, не адзін толькі я. Бацька нават сказаў Пецьку: «Вучыся лепш, лайдак! Вывучышся, магчыма, машыністам станеш, як Павел Андрэевіч».

Стары Чыкатоўскі не вельмі спадзяваўся, што Пецька калі-небудзь стане машыністам. Куды ўжо яму, сыну простага рабочага! Машыністам Пецька і сапраўды не стаў. Ён палічыў за лепшае выбраць прафесію токара. Ён не горбіцца, як бацька, і рукі ў яго нармальнай велічыні. Затое Пётр Чыкатоўскі ўмее чытаць чарцяжы і можа адрозніць Бізэ ад Глюка. Пётр Чыкатоўскі — рабочы новай фармацыі. Ён чытае Энгельса і Маякоўскага і нядаўна прыдумаў прыстасаванне, якое дазволіла заводу сэканоміць сто тысяч рублёў за год.

ГОРАД ГУДЗЕ ад аўтамабільных матораў, і ўсюды, куды ні глянеш, відаць стрэлы пад'ёмных кранаў. Я цяпер толькі ў поўнай меры зразумеў значэнне плакатаў, па якіх, уласна, і навучыўся чытаць на складах: «Выканаем пяцігодку за чатыры гады!» Нашы бацькі выконвалі пяцігодкі за чатыры і за тры з палавінаю гады, каб ад нас на Камароўку прыйшла электрычнасць замест газавай лямпы, каб непралазная гразь вуліцы стала брукаванай, каб Мінск стаў прыгажэйшым горадам у краіне і рабочы Пётр Чыкатоўскі меў доступ да музыкі Чайкоўскага і Брамса.

Нам выпала шчасце выконваць сямігадовы план, і мы таксама стараемся справіцца з гэтаю задачай датэрмінова. Праграма партыі — гэта наша ўсенародная праграма. Гэтая праграма будзе выканана — мы пабудуем камунізм і многія з нас будуць жыць пры камунізме. Краіна ўжо не тая, што была ў часы пяцігодак, і мы не тыя рабочыя.

Рабочаму Мікалаю Мацвеевічу Сяргееву з Маладзечанскага завода зборнага жалезабетону споўнілася столькі ж гадоў, колькі было Пецькаваму бацьку ў час майго малецтва. Ён не зайздросціць машыністу лакамабіля. У век электрычнасці і ядзернай энергіі лакамабіль здаецца яму бязглуздым дапатопным страшыдлам.

— У чым галоўны абавязак рабочага вашай брыгады? — пытаю я Сяргеева.

— Думаць, — паследаваў кароткі, але важкі адказ.

Напэўна, таму, што Сяргееў думаў лепш і хутчэй за іншых, яго прызначылі брыгадзірам рамонтнікаў.

Калі я размаўляў з гэтым энергічным, разумным чалавекам, мне было такое адчуванне, быццам перада мною не рабочы, а па меншай меры старшы інжынер. Ён здзівіў мяне тонкім дасканалым веданнем тэхналагічных працэсаў вытворчасці, поўнай дасведчанасцю ў гаспадарча-эканамічным стане прадпрыемства. Вось гэта — гаспадар! І яму належыць не майстэрня па рамонту запальніц, а завод! І які завод! Тут вырабляюцца бэлькі, палі, пліты перакрыццяў, прагоны, лесвічныя маршы, калоны... Прадукцыяй завода карыстаюцца не толькі будаўнікі Маладзечна, яна ідзе на будоўлі і ў іншыя вобласці рэспублікі.

Ці дапускае брыгада Сяргеева, каб які-небудзь механізм разладзіўся, паламаўся, выйшаў са строю? Не, рамонтнікі стараюцца папярэдзіць псаванне механізмаў і абсталявання, яны прыслухоўваюцца да кожнага механізма, як урач — да біцця сэрца пацыента. Чалавек здаровы, сэрца б'ецца нармальна, але вось узнік нейкі падазроны шумок, патрэбна неадкладна прымаць меры, горш будзе, калі за гэтым ледзь адчувальным шумком пойдуць перабоі і пачне развівацца небяспечная хвароба, якую цяжка вылечыць.

І вось даводзіцца думаць, штодзённа, кожную гадзіну. Чытаць, набываць веды, супастаўляць прачытанае з тым, што адбываецца на заводзе. А потым узнікаюць планы, праекты, у канструктарскім бюро з'яўляюцца чарцяжы дэталей і прыстасаванняў, аўтары якіх рабочы Сяргееў і яго таварышы. Летась ад аднаго толькі Мікалая Мацвеевіча паступіла 12 рацыяналізатарскіх прапаноў. А ўся брыгада ўнесла іх некалькі дзесяткаў.

Бацька Пецькі — Чыкатоўскі быў разумны чалавек. Яго паважалі і на лесапілцы і на Камароўцы як працавітага, сумленнага, «башкавітага» чалавека. Але за ўсё сваё вялікае працоўнае жыццё ён не ўнёс ніводнай рацыяналізатарскай прапановы. Ён па прастаце душэўнай лічыў, што яго справа — падаваць бярвенне ў пілараму, а

(Заканчэнне на 2-й стар.).

І ПАЛЬЕЦЦА СВЯТЛО КУЛЬТУРЫ...

Яшчэ раз уважліва перачытваю радок за радком той раздзел праекта новай Праграмы партыі, дзе гаворыцца аб задачах у галіне культурнага будаўніцтва. Перачытваю і захапляюся. Якія вялікія і высакародныя задачы, якія натхнёныя перспектывы! Імклівым патокам пальецца святло культуры ў дом кожнага працаўніка, кожнага савецкага чалавека.

Спрабую ўявіць сабе культурнае жыццё раёна праз пяць... дзесяць... дваццаць год. За заслонай часу прыадкрываецца нешта прывабнае, радаснае, небывалае... У праекце Праграмы партыі вялікае значэнне надаецца масавай мастацкай самадзейнасці, развіццю розных самадзейных культурных арганізацый. Гэта правільна, па такому шляху нам і трэба ісці. Само жыццё галасуе «за». Шукаць далёка прыклады не трэба, яны — побач. Варта нам было, напрыклад, атрымаць новы будынак раённага Дома культуры, як самадзейнасць у нас, у Рагачове, ажывілася літаральна на вачах. У яе ўліліся новыя таленты — спевакі, музыканты, майстры мастацкага чытання, танцоры. І адбылося гэта, падкрэсліваю, вельмі хутка — за два — тры тыдні.

Або ўзяць хоць бы наш драматычны калектыў. Ён яшчэ зусім малады, нядаўна створаны, а з пастаноўкай п'есы Карнейчука «Платон Крэчат» справіўся паспяхова. Некаторыя ролі, можна сказаць, выконваліся амаль на прафесіянальным узроўні, многія сцэны па-сапраўднаму хвалявалі гледача. І тут да мяне прыходзіць думка: а чаму б нам не стварыць у Рагачове Народны тэатр? Усё неабходнае для гэтага ёсць — і памяшканне, і артысты, няма толькі рэжысёра. Словам, адна задача ў нашай рабоце ўжо акрэслілася.

Акрамя гэтага, неабходна палепшыць работу універсітэта культуры — гэтай адной з важнейшых самадзейных культурных арганізацый, аб якіх гаворыцца ў праекце Праграмы. Народны універсітэт культуры будзе працаваць у нас ужо другі год. На маю думку, за народнымі універсітэтамі культуры вялікае будучае.

І яшчэ. Сёлета ў нас пры раённым Доме культуры адкрываецца універсітэт здароўя. Ужо ідзе запіс тых, хто жадае займацца ў ім. Заяў паступае многа, і гэта сведчыць, што задумана добрая, карысная справа.

Але ўсё гэта наш сённяшні ці блізкі заўтрашні дзень. А што далей? — могуць спытацца ў мяне. Што далей? Аб гэтым прыйдзецца грунтоўна падумаць. Ясна толькі адно — трэба хутчэй ісці наперад, шукаць новыя формы і новыя магчымасці для культурна-эстэтычнага выхавання працоўных. Мне здаецца, што ў недалёкім будучым мы будзем мець у Рагачове і мастацкі музей, і аматарскую кінастудыю, і студыю, якая б аб'ядноўвала пачынаючых мастакоў, і многае, многае іншае.

Партыя ставіць задачу — узняць культурны ўзровень вёскі да ўзроўню горада. Нам, работнікам культуры, трэба першымі пайсці ў гэты паход. І вось я ўжо ўяўляю культурнае аблічча новай вёскі... Клубы, сапраўдныя прасторныя светлыя клубы, узвышаюцца не толькі на цэнтральных сядзібах, а ў кожнай вёсцы, у кожным пасёлку. Калгаснікі, у якіх ужо ёсць дастаткова вольнага ад працы часу, глядзяць рэгулярна кіно, чытаюць кнігі, слухаюць лекцыі, удзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці. Прытым культурны ўзровень павышаюць усе, ад старога да малога, ад пенсіянера да школьніка. Адыходзяць у нябыт такія спадарожнікі вёскі, як забабоны, рэлігійныя перажыткі і інш. Вёска па свайму культурна-бытавому ўзроўню становіцца побач з горадам! Здорава, ці не праўда!

І калі я думаю аб тым, якімі сіламі мы ператворым вёску ў культурных адносінах, я радасна хапаюся за наступны факт. Не так даўно камсамольцы і моладзь Рагачоўшчыны праявілі каштоўную ініцыятыву — перавялі рад клубаў на самаабслугоўванне. У радзе гаспадарак клубы поўнасцю ўзяты ў рукі моладзі. Вось яно, лепшае прадвесце тых дзён, калі грамадскія пачаткі, жывая масавая самадзейнасць уступяць у свае правы, і культурнае жыццё ў вёсцы заб'е, забурліць жыватворчай крыніцай.

Ганна ІВАНОВА,
загадчык Рагачоўскага раённага аддзела культуры.

Рускія і беларускія пісьменнікі на будаўнічай пляцоўцы Бярозаўскай ДРЭС.

Фота В. Германа. (БЕЛТА).

ТЫДЗЕНЬ рускай літаратуры ў Беларусі

ШЛЯХАМІ БРАТЭРСТВА

Пасля знаёмства з Мінскам і сустрэч з працоўнымі горада рускія пісьменнікі — удзельнікі Тыдня рускай літаратуры ў Беларусі ў складзе дзвюх брыгад накіраваліся ў падарожжа па рэспубліцы па двух маршрутах. Выехаўшы з Мінска, адна брыгада пісьменнікаў наведала славутую беларускую новабудоўлю ў Салігорску. Затым гасцей чакалі Бярозаўская ДРЭС, Брэст, Камянец... Другі маршрут вядзе ад сталіцы праз Віцебск, старажытны Полацк, Глыбокае да маляўнічага возера Нарач.

ХВАЛЮЮЧЫЯ СУСТРЭЧЫ

Брыгада, якую ўзначальвае старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР Леанід Собалеў, у першы ж дзень падарожжа наведала Салігорск. Леаніда Собалева, Паўла Ніліна, Леаніда Ленча, Сяргея Смірнова, Аляксея Каплера, Уладзіміра Кастрова, Юлію Друніну і беларускіх пісьменнікаў Пятра Глебку, Максіма Танка, Ніла Гілевіча і інш. віталі сакратар парткома будоўлі Ч. Анцілеўскі, знатныя будаўнікі І. Чабатар, А. Арабін, шахцёры Г. Кожухаў, І. Пракудзін.

Пасля таго, як дырэктар камбіната М. Белапупаў расказаў гасцям аб ходзе будаўніцтва і яго перспектывах, пісьменнікі агледзелі будаўнічыя аб'екты, спусціліся ў шахту, пабывалі ў гарадскім пасёлку. Уражанні ўсіх выказаў пісьменнік Сяргей Смірноў.

— Беларускі народ герaічна змагаўся з фашысцкімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, — сказаў ён. — Тое, што вы зрабілі тут, у былым глухім кутку Палесся, — таксама подзвіг.

Леанід Собалеў, Юлія Друніна і Леанід Ленч пабывалі ў шахцёраў-праходчыкаў і рабочых завода жалезабетонных вырабаў. Леанід Собалеў расказаў салігорцам аб тым, як жывуць і працуюць гарнякі ў капіталістычных краінах, жыццё якіх ён наглядаў у час сваіх паездак за мяжу. Ад'язджаючы з Салігорска, пісьменнікі братняй рэспублікі пакінулі ў «Летапісу працоўных спраў камсамольцаў і моладзі Салігорскага калійнага камбіната» цёплы запіс, у якім пажадалі рабочым поспехаў у працы. Гаспадары падарылі гасцям шахцёрскія каскі і лямпачкі.

Гэтак жа шчыра і цёпла сустракалі гасцей 14 жніўня жыхары Слуцка. Ад імя працоўных горада і раёна пісьменнікаў вітаў першы сакратар райкома партыі тав. Казлоў. Са словам у адказ выступіў кіраўнік дэлегацыі Леанід Собалеў.

— Мы вельмі ўсхваляваны цёплай сустрэчай на старажытнай Случчыне — зямлі хлебаробаў і выдатных народных умельцаў, — сказаў ён. — Гэтая сустрэча застанецца надоўга ў памяці, як адна з яркіх праяў вечнай дружбы паміж рускім і беларускім народамі.

У перапоўненай зале гарадскога Палаца культуры Леанід Собалеў, Сяргей Смірноў, Аляксей Каплер і Павел Нілін расказалі аб сваёй рабоце, падзяліліся ўражаннямі ад наведання Салігорска — маладога горада шахцёраў, цэнтра беларускай хіміі. Юлія Друніна, Уладзімір Кастроў, Леанід Ленч прачыталі свае творы. Перад працоўнымі таксама выступілі беларускія пісьменнікі, якія суправаджаюць гасцей у паездцы.

Пасля сустрэч у горадзе — новыя сустрэчы ў калгасе імя Кірава. І тут прадстаўнікоў вялікага рускага народа і яго літаратуры, як і ўсюды, куды б ні прыехалі госці, сустракалі букетамі кветак, хлебам-соллю. Старшыня калгаса С. Лямшчанка, сакратар партарганізацыі М. Казляк, работніца фермы буйнай рагатай жывёлы камсамолка Марыя Калядка расказалі гасцям пра свой калгас, які займае першае месца ў раёне па надоях малака.

Калектыў мастацкай самадзейнасці калгаса ў прасторнай зале клуба даў для гасцей канцэрт.

Раніцаю 15 жніўня прадстаўнікі грамадскасці раёна праводзілі гасцей у дарогу. На памяць аб наведанні раёна рускім пісьменнікам былі падараваны слуцкія паясы — цудоўныя вырабы беларускага народнага ткацтва.

І вось ужо госці ступілі на зямлю Брэстчыны. Каля цэнтральнай сядзібы саўгаса «Ганчароўскі» сабраліся рабочыя, калгаснікі сельгасарцелі «Іскра», прадстаўнікі мясцовай інтэлігенцыі. Па старадаўняму звычаю звеннявая калгаса імя Ламаносава Ляхавіцкага раёна дэпутат Вярхоўнага Савета БССР В. Мацюшка на вышываным ручніку паднесла старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР Леаніду Собалеву хлеб-соль.

Ад імя працоўных Ляхавіцкага раёна рускіх пісьменнікаў вітаў сакратар райкома партыі А. Залескі. Леанід Собалеў, падзякаваўшы за цёплую сустрэчу, пазнаёміў прысутных з удзельнікамі Тыдня рускай літаратуры ў Беларусі, расказаў аб іх творчасці.

Беларускі паэт Пятро Глебка гаварыў аб даўніх традыцыйных сувязях дзвюх братніх літаратур.

Пасля гэтага пачынаецца цёплая гутарка, кнігалюбы абступаюць пісьменнікаў, бяруць у іх аўтографы.

І зноў машыны накіроўваюцца далей, каб хутчэй паспець на будаўніцтва Бярозаўскай ДРЭС. Тут іх чакала шчырая сустрэча з будаўнікамі і іх сем'ямі ў клубе ДРЭС, дзе сабралася больш 500 чалавек.

З прывітаннямі да гасцей звярнуліся сакратар партыйнай арганізацыі будаўнічага ўпраўлення П. Абраменкаў і сакратар камсамольскай арганізацыі В. Чайка.

З вялікай увагай слухалі энергабудаўнікі выступленні пісьменнікаў Леаніда Собалева, Сяргея Смірнова, Юліі Друнінай і Пятра Глебкі, якія расказалі аб сваёй творчасці, прачыталі новыя творы.

Увечары 15 жніўня госці прыбылі ў Брэст. Хвалюючая сустрэча працоўных горада з пісьменнікамі братняй рэспублікі адбылася ў памяшканні абласнога драматычнага Тэатра імя ЛКСМБ. Вечар, прысвечаны Тыдню рускай літаратуры, адкрыў першы сакратар Брэсцкага абкома партыі А. Смірноў. Са словамі прывітання да гасцей звярнуліся член літаратурнага аб'яднання пры газеце «Зара» Л. Смальянава, сакратар Брэсцкага гаркома камсамола Л. Зданевіч, кіраўнік лакаматыўнай брыгады, якая носіць ганаровае званне калектыву камуністычнай працы, А. Галашка. Пад бурныя апладысменты прысутных Леаніду Собалеву перадаецца як дар Саюзу пісьменнікаў РСФСР бюст народнага паэта Беларусі Янкі Купалы і інкруставаная шкатулка — творы беларускіх умельцаў.

Дзякуючы прысутным за гасціннасць, Леанід Собалеў сказаў:

— Мы знаходзімся сапраўды ў праменнях любві чытачоў. Гэтыя падарункі з'яўляюцца сведчаннем братняй дружбы двух народаў і іх літаратур. Як дар у адказ прыміце ад мяне для гарадской бібліятэкі томік твораў з аўтарскім прысвячэннем.

Сцэнарый новага фільма «Два жыцці» падарыў гарадской бібліятэцы вядомы кінадраматург Аляксей Каплер. Пісьменнікі Юлія Друніна, Уладзімір Кастроў, Леанід Ленч, Сяргей Смірноў, Максім Танк, Ніл Гілевіч, Пятро Глебка, Мікола Ткачоў, Аляксей Русецкі, Павел Нілін, Аляксей Каплер прачыталі свае творы, расказалі аб творчых планах.

16 жніўня дэлегацыя рускіх пісьменнікаў пабывала на месцы гістарычных баёў у Брэсцкай крэпасці, агледзела экспанаты музея гераічнай абароны цытадэлі. Затым яны наведалі Камянец, а таксама Навагрудак, дзе адбыўся вялікі літаратурны вечар.

(Паводле паведамленняў БЕЛТА).

НА ГАСЦІННАЙ ВІЦЕБШЧЫНЕ

Вось і скончыўся дзень — першы дзень нашага падарожжа па Віцебшчыне. Не верыцца, што час можа быць такім напоўненым, што кожная хвіліна можа прыносіць столькі хвалявання і радасці!

Наша брыгада, у склад якой уваходзяць рускія пісьменнікі — С. Сартакоў, М. Рыленкаў, М. Святлоў, М. Хелемскі, П. Кустоў, М. Абалкін і іх беларускія таварышы — П. Броўка, М. Лужанін, П. Панчанка, Ул. Корбан і іншыя, даволі пахмурным ранням 14 жніўня выехала з Мінска ў падарожжа па рэспубліцы.

Маскоўская шаша вядзе да Віцебска. Але цёплыя сустрэчы з працоўнымі пачаліся яшчэ на мяжы вобласці, на тэрыторыі Талачынскага раёна.

Наш невялікі картэж быў спынены святочным натоўпам. Дзяўчаты ў нацыянальным беларускім адзенні паднеслі гасцям хлеб-соль, а дзеці — кветкі, вялізныя яркія букеты, перавязаныя вышыванымі стужкамі. Кветкамі, як кажуць, завалілі!..

Сакратар Талачынскага райкома партыі тав. Шыбека ад імя працоўных раёна звярнуўся да гасцей — рускіх і беларускіх пісьменнікаў — са словамі шчырага прывітання.

Са словам у адказ выступіў кіраўнік дэлегацыі рускіх пісьменнікаў Сяргей Сартакоў. Ён з цеплынёй гаварыў пра дружбу дзвюх братніх літаратур і народаў.

Усе думалі, што на гэтым сустрэча і скончыцца, бо наперадзе — доўгая дарога. Але людзі, што выйшлі на шашу, парашылі інакш. Яны патрабавалі пазнаёміць іх з кожным пісьменнікам і каб кожны з іх прачытаў свае творы. І правільна зазначыў — я забягаю наперад — Мікалай Абалкін у сваім выступленні ў Віцебску, сказаўшы, што беларускія сяляне, якія не так даўно выходзілі на дарогу і прасілі акраец хлеба, зараз выходзяць насустрач дарагім гасцям і просяць не хлеба, а вершаў!..

Гэтак цудоўна змянілася жыццё на нашай зямлі!

Міхаіл Святлоў, чалавек, які прывык, здаецца, і да кветак і да цёплых сустрэч, расчулены. Ён гаворыць, што нідзе не было так, каб гасцей сустракалі ўжо на мяжы вобласці, раёна...

Не паспелі, здаецца, прагучаць ля Талачына вершы М. Рыленкава, Ул. Корбана, як з тою ж просьбай — не, з патрабаваннем! — выйшлі насустрач гасцям працоўныя Аршаншчыны. Гэтая сустрэча адбылася каля Юрцава.

І зноў кветкі, зноў цёплыя ўсмешкі і словы.

... Віцебск сустрэў гасцей сонцам, музыкай, кветкамі. Пры ўездзе ў горад сакратар гаркома партыі тав. Мяцеліца прыві-

(Заканчэнне на 3-й стар.).

УЗНАГАРОДЖАННЕ РУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ

За актыўны ўдзел у прапагандзе беларускай літаратуры і ў сувязі з Тыднем рускай літаратуры ў Беларусі Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР Указам ад 17 жніўня гг. узнагародзіў Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР:

М. А. Абалкіна — загадчыка аддзела рэдакцыі газеты «Праўда», пісьменнікаў М. Л. Брауна, М. М. Грыбачова, Ю. У. Друніну, А. Я. Каплера, У. А. Кастрова, П. П. Кустова, Л. С. Ленча, Д. Я. Ляшкевіча — дырэктара бюро прапаганды мастацкай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў СССР, пісьменнікаў Я. С. Мазалькова, П. П. Ніліна, Я. Я. Папоўкіна, А. А. Пракоф'ева, М. І. Рыленкава, С. В. Сартакова, М. А. Святлова, С. С. Смірнова, Л. С. Собалева, А. У. Сафронава, Я. А. Хелемскага, А. М. Чапурова, В. М. Шышова — сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР.

МІНСК, САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

Горача вітаю братэрскую сустрэчу беларускіх савецкіх пісьменнікаў з пісьменнікамі Савецкай Расіі. Моцныя даўнія вузы нашых гістарычна родных культур і найвялікшая блізкасць нашых народаў, якія поплеч адстаялі заваёвы Кастрычніка ад усіх недругаў нашай агульнай Радзімы, абавязваюць сучасных дзеячоў літаратуры Беларусі і Расіі да сяброўскай сумеснай працы. З любоўю ўспамінаючы выдатных майстроў беларускай паэзіі і прозы, добрых і вечных нашых таварышаў па стварэнню шматнацыянальнай нашай літаратуры Янку Купалу і Якуба Коласа, мы павінны разам прыкласці ўсе намаганні да таго, каб выдатная традыцыя, закладзеная гэтымі старэйшымі мастакамі, зноў квітнела і паглыблялася як у творчасці іх сучаснікаў, так і сярод маладых беларускіх пісьменнікаў. Ад душы жадаю вялікага поспеху Тыдню рускай літаратуры ў Беларусі і яшчэ больш трывалай сувязі паміж пісьменнікамі абедзвюх рэспублік.

Канстанцін ФЕДЗІН.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

ЧАС І ЛЮДЗІ

думаць — гэта абавязак інжынера. Стары Чыкатоўскі, выхаваны ў дарэвалюцыйны час, змалку прывык зарабляць сабе на хлеб «гарбом» і проста не разумеў, што ён таксама мае права думаць, удзельнічаць не толькі ў фізічным, але і ў разумовым жыцці завода.

Сяргееў шматгранны. Яго душэўны дыяпазон шырокі, як і ў кожнага перадавога чалавека нашага стагоддзя. Тэатр, літаратура, музыка — адбярыце ў яго гэта, і ён будзе пакутваць, адчуваючы душэўны голад. Мне даводзілася з ім гаварыць пра літаратуру. Разважанні Мікалая Мацвеевіча аб прачытаных кнігах вызначаюцца вастрынёй і [illegible]. Ён гаворыць, што многім пісьменнікам не хапае ў першую чаргу [illegible]. Нядрэнна было б маладому пісьменніку павучыцца ў самога жыцця, папрацаваць на вытворчасці, у калгасе і проста пахадзіць пешшу па нашай краіне, як гэта рабіў Горкі. Цяпер пісьменнікі лічаць за лепшае лётаць на самалёце. А што ўбачыш з такой вышыні?

Ці шкадуе Сяргееў, што жыць яму даводзіцца не ў сталіцы рэспублікі, а ў маленькім горадзе, дзе няма тэатраў, карцінных галерэй, вышэйшых навучальных устаноў?

— Ніколькі. Слова «правінцыя» страціла сваё ранейшае значэнне. Радыё, тэлебачанне, гастролі тэатраў, магчымасць карыстацца міжбібліятэчным абанементам — усё гэта і многае іншае злучае нас з вялікімі культурнымі цэнтрамі. «[illegible] глуш» даўно перастала існаваць. А хутка і ўсім сатрэцца мяжа паміж маленькімі і вялікімі гарадамі, паміж горадам і вёскаю.

Слухаў я гэта і ўспамінаў аднаго настаўніка. Ён атрымаў дыплом, і яго накіравалі на працу ў раённы горад.

— Нуда, спіцца можна, — хныкаў ён. — Зайздрошчу таму, хто жыве ў сталіцы. Якія там універмагі, якія рэстараны!.. А якое задавальненне можа атрымаць чалавек, прасядзеўшы гадзіну-другую ў нашай занядбанай чайной?

Гэты настаўнік быў сапраўдны правінцыял. Такім ён застаўся б і ў сталіцы. Не па кані корм, як кажуць. Сяргееў жа робіць усё, каб раённы горад Маладзечна па ўсіх сваіх якасцях наблізіўся да сталіцы. Вось гэта і называецца — будаваць камунізм!

НЯДАЎНА я пабываў на Мінскім заводзе аўтаматычных ліній. Агульнае ўражанне такое: высокая, невядомая раней культура вытворчасці. Многія рабочыя чытаюць чарцяжы так жа лёгка і свабодна, як артыкул у газеце.

Завод аўтаматычных ліній і іх людзі — своеасаблівы універсітэт. Прыходзіць нясмелы хлапец з вёскі, азіраецца па баках, не ведае, як падысці да станка. А праз год, глядзіш, ён тут — як дома.

А чаму адбываецца такая дзіўная перамена? Калектыў рабочых завода — гэта вялікая, дружная, згуртаваная сям'я. А калі з'явіўся новы чалавек, дык і яго трэба адпаведным чынам выхоўваць, навучыць, паставіць, як кажуць, на шлях праўдзівы. Хто-небудзь з вопытных рабочых бярэ шэфства над хлопцам, навучае яго сваёй спецыяльнасці. Стругальшчык Леанід Патаповіч увогуле навучыў пятнаццаць чалавек.

— Колькі вам плаціць за тое, што вы вучыце навічка? — спытаў я ў яго.

На твары рабочага — здзіўленне.

— Вось яшчэ, буду я за гэта грошы браць! — ускліквае ён. — Я і так добра зарабляю. Гэта мой святы абавязак.

Высветлілася, што такіх бескарысліўцаў настаўнікаў на заводзе 513 чалавек. Яны памаглі авалодаць спецыяльнасцю токара 640 рабочым. І адбылося гэта было бясплатна. Можна доўга разважаць пра камуністычную свядомасць у нашых рабочых, але адзін гэты факт гаворыць больш за многія гучныя словы.

Сакратар партыйнага камітэта завода тав. Гарошка сказаў мне:

— Хочаце ведаць, якімі будуць людзі пры камунізме? Тады пазнаёмцеся з нашымі лепшымі рабочымі.

Я пазнаёміўся. І словы партыйнага кіраўніка не здаліся мне перабольшаннем. Так, сапраўды, такія людзі, як Леанід Патаповіч, Аляксандр Філіч, брыгадзір рамонтнікаў Мікола Сяргееў, у поўнай меры валодаюць камуністычнай свядомасцю.

Калі я выйшаў за браму завода, скончылася змена, і паток рабочых рынуў на вуліцу. Я доўга стаяў, углядаўся ў твары людзей, што праходзілі міма. Не відаць было, што яны стаміліся, пастаяўшы сем гадзін ля станкоў. У іх быў яшчэ вялікі запас нявыкарыстанай энергіі. Куды пойдзе вось гэты дужы чарнавалосы чалавек гадоў сарака? Глядзець новы спектакль прыезджага тэатра? А, магчыма, палічыць за лепшае правесці вечар за новай кнігай? Або ў яго ёсць якая-небудзь тэхнічная задума і ён схіліцца над калькай, вычэрчваючы хітра пераплеценыя лініі? А вось група хлопцаў, якія аб нечым жвава спрачаюцца. Ім, напэўна, не церпіцца пайсці на футбол... Але калі яны рыхтуюцца ў ВНУ, дык з футболам можна і пачакаць... Затое дзверы бібліятэк шырока расчынены для іх.

Ішлі, бясконца ішлі рабочыя. І гэты паток выклікаў гордую радасць за людзей, якія ідуць у камунізм.

І раптам наплывам, як у кінафільме, узнікла перада мною постаць старога Чыкатоўскага, які вяртаўся з лесапільнага завода. Паходка ў яго няроўная, ён трошкі горбіцца, твар сумна засяроджаны. На сякеру ён падчапіў драўляны чурбак і нясе яго на плячы. Гэта дзённая здабыча Чыкатоўскага, прыбаўка да зарплаты... Вось ён увойдзе зараз у двор старэнькага дома на Камароўцы, расколе чурбак на дробныя паленцы, а потым вялікі, грузны, стомлены, сядзе за самаробны стол і пачне павольна, з апетытам сёрбаць «крупнік», ледзь забелены малаком. Жонка Чыкатоўскага сядзе насупраць, падапрэ падбародак кулаком і будзе моўчкі глядзець на свайго мужа-гаспадара.

З'еўшы нішчымны абед, старанна падабраўшы хлебныя крошкі са стала, Чыкатоўскі завядзе грамафон і пачне засяроджана слухаць папулярную на старой Камароўцы песню «Когда б имел златые горы...» Потым ён гадзінудругую пасядзіць на лавачцы перад домам, папыхкваючы люлькаю, і пойдзе да суседа — майго бацькі фельчара, будзе скардзіцца на «калаццё» ў сярэдзіне. Скончыцца тым, што суседзі разап'юць паўбутэлькі з «манапалькі», і Чыкатоўскі пойдзе спаць, каб назаўтра зноў падаваць бярвенне ў пілараму.

Прывід Чыкатоўскага знік, і я зноў убачыў перад сабою натоўп рабочых. Яны ішлі ўпэўнена, горда — гаспадары зямлі савецкай. Яго вялікасць рабочы клас! Усім ім даводзіцца працаваць не столькі рукамі, колькі галавою. У гэтым адна з істотных асаблівасцей нашага часу. А калі чалавек думае, — гэта мяняе не толькі яго характар, але і на выгляд кладзе адбітак.

Часы, калі славаю і гонарам Камароўкі быў лесапільны завод, калі адзіным «цяглом» з'яўляліся біцюгі (цяпер гэтыя коні здаюцца ледзь не дагістарычнай жывёлаю, накшталт іхтыязаўраў), калі хлапчукі з зайздрасцю глядзелі на чалавека рэдкай прафесіі — шафёра, гэтыя часы беззваротна адышлі ў нябыт. Думаць — гэта не прывілегія выбраных, гэта шчаслівы лёс кожнага працоўнага чалавека, хай то будзе прафесар, токар ці даярка.

І як радасна ўсведамляюць, што гэтая патрэба думаць будзе ўзрастаць у нашых людзей з кожным годам па меры набліжэння да камунізма.

Уладзімір ВАРНО.

ДЛЯ НАРОДНАГА ДАБРАБЫТУ

Знатную ткачыху Віцебскага дывановага камбіната Ганну Кізікаву ведае ўвесь калектыў прадпрыемства. Некалькі месяцаў запар яна ўтрымлівае першынство на аксмінстарскім участку дывановага цэха. Маладая ткачыха натхнёна працуе, каб быт савецкага чалавека зрабіць яшчэ прыгажэйшым і лепшым. Кожную гадзіну Ганна Кізікава выпускае шэсць квадратных метраў дывана пры плане 5,2 квадратных метра. Гэта яе асабісты падарунак XXII з'езду роднай партыі.

Фота С. КАПЕЛЬКІ. Фотахроніка БЕЛТА.

ПРАГРАМА ШЧАСЦЯ

Праект новай Праграмы Камуністычнай партыі Савецкага Саюза — увасабленне вялікага вучэння марксізма-ленінізма ў практычны план. Многа сіл паклалі савецкія людзі, каб стала блізкай явай вялікая мара аб камунізме, аб той вышэйшай форме супрацоўніцтва людзей, пры якой ажыццяўляюцца свабода і роўнасць, пры якой праца становіцца радасцю. Гэтая мара спадарожнічала ўсім барацьбітам за чалавечае шчасце, яна грэла душы рэвалюцыянераў у казематах, у сцюжу, у голад... І вось надышоў час, калі Камуністычная партыя Савецкага Саюза, ведучы народ ад перамогі да перамогі, урачыста абвяшчае, што цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме.

У канчатковым выніку ўвесь свет прыйдзе да адзінага камуністычнага гаспадарання, калі знікнуць класы, адамрэ дзяржава, калі ўся праца чалавецтва стане працай грамадства, узброенага высокай тэхнікай. Згладзіцца розніца паміж працай фізічнай і разумовай, і не будзе інтэлігенцыі ў нашым цяперашнім сэнсе слова, бо ўсе стануць «інтэлігенты».

Тэзіс вялікага Леніна аб электрыфікацыі ўсёй краіны быў прадбачаннем камунізма ў СССР. Планавасць у выкарыстоўванні прыродных рэсурсаў, планавае размяшчэнне аб'ектаў прамысловасці прыводзіць да адзінства эканомікі і звязвае народы Савецкага Саюза ў адно непарыўнае цэлае.

Вялікія перспектывы чакаюць і сельскую гаспадарку. Зямля павінна стаць такой жытніцай, каб яна далёка апярэджвала патрэбы грамадства. Тады здзейсніцца мара вялікага агранома-патрыёта В. Вільямса, які казаў, што недалёкі той час, калі збор ста цэнтнераў збожжа з гектара будзе з'явай звычайнай. Тэхнічная аснашчанасць сельскай гаспадаркі наблізіць яе да ўзроўню прамысловасці, што, уласна, і стане эканамічнай базай для поўнай ліквідацыі супрацьлегласцей паміж горадам і вёскай і пракладзе шлях для зліцця калгаснай уласнасці з уласнасцю агульнанароднай.

Праект Праграмы асвятляе шляхі развіцця чалавечага грамадства. З яго відаць, што чалавечае грамадства ідзе да вялікага яднання на аснове камуністычнай эканомікі і высокай свядомасці — гэта мы і можам назваць паўнатою харастава чалавечага жыцця, калі, паводле выказвання Карла Маркса, усім хопіць і хлеба і ружаў.

Пераможнаму шэсцю сацыялістычных краін на чале з Савецкім Саюзам усімі сіламі намагаюцца перашкодзіць імперыялісты. Імперыялізм, хоць і «беспаваротна страціў уладу над большасцю чалавецтва», але яшчэ жывучы. Ён хапаецца за ўсялякія сродкі, каб затрымаць, спыніць рэвалюцыйны рух. У праекце Праграмы гаворыцца: «Манапалістычны капітал параджае **ідэалогію фашызму** — ідэалогію крайняга шавінізму і расізму». А ўлада фашызму — гэта ўлада крывавага тэрору ў адносінах да рабочага класа і ўсіх працоўных, гэта нараджэнне войнаў. Вось чаму праект Праграмы гаворыць аб вялікай гістарычнай місіі камунізма — **«знішчыць войны, усталяваць вечны мір на зямлі»...**

Усталяванне вечнага міру на зямлі стварае цудоўныя ўмовы для руху народаў у царства сапраўднага гуманізму, калі сыдуць з арэны, рассеюцца, як дым, эксплуататарскія класы. Людзі зажывуць у шчаслівым справядлівым грамадстве. Існаванне сацыялістычнага лагера на чале з Савецкім Саюзам, нарастанне сіл сацыялізма ў капіталістычных краінах, магутны рух народаў у барацьбе за мір — усё гэта абяззбройвае буржуазію дзень за днём. Калі буржуазныя ідэолагі для ашуканства мас апярыруюць «антыкамунізмам», то гэта сведчыць аб крайняй ступені дэградацыі буржуазнай ідэалогіі, навукі.

Праект Праграмы, увесь накіраваны ў будучыню, не абмінае таго, што перашкаджае савецкім людзям у іх барацьбе за камунізм. Савецкія людзі непрымірымыя да ашуканцаў партыі і народа, да «очковтирателей» розных масцей, да безыдэйных асоб, кар'ерыстаў-аферыстаў — словам, эксплуататараў народнага давер'я ва ўсіх галінах будаўніцтва, у тым ліку і ў літаратуры і мастацтве.

Будучыня... У гэтым сэнс, дух праекта Праграмы народнага шчасця, які адкрывае ўсім народам свету прывабныя гарызонты!

Піліп ПЕСТРАК.

Светлая дарога

У праекце новай Праграмы Камуністычнай партыі Савецкага Саюза адлюстраваны жыццёвыя інтарэсы, спадзяванні і надзеі савецкага народа. Глыбока хвалююць словы: «Усё ў імя чалавека, для шчасця чалавека». Мне, як работніку аховы здароўя, вельмі радасна чытаць гэта.

Здароўю савецкага чалавека Камуністычная партыя надае выключнае значэнне. У нашай краіне створана самая дасканалая сістэма аховы здароўя і працы насельніцтва. Праект новай Праграмы КПСС раскрывае больш шырокія перспектывы і магчымасці забеспячэння здаровых умоў працы і побыту чалавека пры камунізме.

У праекце Праграмы дадзены глыбокі аналіз і падведзены вынікі грандыёзных дасягненняў савецкага народа ў пабудове сацыялізма ў нашай краіне. Наглядным прыкладам гэтых дасягненняў з'яўляецца наша рэспубліка. Шырокі размах аздараўленчых мерапрыемстваў (жыллёвае будаўніцтва, добраўпарадкаванне гарадоў і сёл, паляпшэнне харчавання, тэхнічны прагрэс у прамысловасці і сельскай гаспадарцы і іншыя), матэрыяльна-культурны ўздым насельніцтва на базе няспыннага росту сацыялістычнай эканомікі і паляпшэнне медыцынскага абслугоўвання — усе гэтыя мерапрыемствы накіраваны на ўмацаванне здароўя савецкіх людзей, спрыяюць уздыму прадукцыйнасці працы і творчай дзейнасці чалавека.

Яркім прыкладам карэннага паляпшэння ўмоў працы і побыту савецкага чалавека з'яўляюцца паказчыкі рэзкага зніжэння захворванняў і смяротнасці, асабліва дзіцячай, павышэння натуральнага прыросту насельніцтва і працягласці жыцця чалавека. Агульная смяротнасць насельніцтва ў нашай рэспубліцы была ў 1958 годзе ў 1,7 раза ніжэйшай, чым у Англіі, у 1,7—чым у Францыі, у 1,4—чым у ЗША, а натуральны прырост значна вышэйшы, чым у развітых капіталістычных краінах. Усё гэта сведчыць аб вялікіх перавагах сацыялістычнай сістэмы.

Праект Праграмы КПСС, прапанаваны для ўсенароднага абмеркавання, вызначае рэальны шлях у наша светлае будучае. І наша пакаленне ўжо будзе жыць пры камунізме. Гэта не можа не выклікаць пачуцця гонару, вялікай радасці і ўдзячнасці Камуністычнай партыі за памнажэнне матэрыяльных і духоўных багаццяў, за клопаты аб дабрабыце і шчасці народа.

Практычнае ажыццяўленне агульнааздараўленчых мерапрыемстваў у нашай краіне з'яўляецца важнай часткай дзейнасці ўсіх савецкіх органаў і грамадскіх арганізацый. Навуковае вырашэнне і практычнае ажыццяўленне такіх мерапрыемстваў агульнааздараўленчага значэння, як жыллёвае будаўніцтва, добраўпарадкаванне населеных месц, камунальнае абслугоўванне насельніцтва, харчаванне, ахова працы ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы, арганізацыя адпачынку і іншыя, патрабуе міжведамаснай садружнасці і ўдзелу розных спецыялістаў, у тым ліку і медыкаў.

Праект Праграмы КПСС натхняе вучоных-медыкаў і практыкаў аховы здароўя нашай рэспублікі, як і ўвесь савецкі народ, на далейшы ўздым творчай дзейнасці па ажыццяўленню задач камуністычнага будаўніцтва.

З. МАГІЛЕЎЧЫК,
член-карэспандэнт Акадэміі медыцынскіх навук СССР, прафесар.

ПАРТЫЯ БУДЗЕ НЯСТОМНА КЛАПАЦІЦЦА АБ РОСКВІЦЕ ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВА, КУЛЬТУРЫ, АБ СТВАРЭННІ ЎСІХ УМОЎ ДЛЯ НАЙБОЛЬШ ПОЎНАГА ПРАЯЎЛЕННЯ АСАБІСТЫХ ЗДОЛЬНАСЦЕЙ КОЖНАГА ЧАЛАВЕКА, АБ ЭСТЭТЫЧНЫМ ВЫХАВАННІ ЎСІХ ПРАЦОЎНЫХ, ФАРМІРАВАННІ Ў НАРОДЗЕ ВЫСОКІХ МАСТАЦКІХ ГУСТАЎ І КУЛЬТУРНЫХ НАВЫКАЎ.

(З ПРАЕКТА ПРАГРАМЫ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА).

Размова пра народныя тэатры, якую вядзе наша газета, выклікала шмат водгукаў. Гэта і зразумела. У выхаванні чалавека камуністычнай будучыні мастацкая самадзейнасць адыгрывае важную ролю, якая з кожным годам узрастае. Ва ўмовах пераходу да камунізма, як адзначаецца ў праекце Праграмы КПСС, атрымаюць «шырокае распаўсюджанне народныя тэатры, масавая самадзейнасць, тэхнічнае вынаходніцтва і іншыя формы народнай творчасці». Многія аўтары, што даслалі свае лісты ў рэдакцыю, закранулі пытанні, якія пашыраюць рамкі абмеркавання. У прыватнасці, узнікае гаворка пра масавую тэатральную самадзейнасць, якая з'яўляецца першай прыступкай кожнага народнага тэатра.

Рэдакцыя запрашае выступіць у абмеркаванні гэтых пытанняў кіраўнікоў і ўдзельнікаў драматычных гурткоў, культработнікаў прадпрыемстваў, загадчыкаў клубаў і хат-чытальняў і іншых таварышаў, якія маюць дачыненне да масавай тэатральнай самадзейнасці.

Самадзейнасць? Так. Але НА ПРАФЕСІЯНАЛЬНЫМ УЗРОЎНІ

І АД ГЭТАГА ЗАЛЕЖЫЦЬ ЯКАСЦЬ СПЕКТАКЛЯЎ

На сцяне нашага Дома культуры вісіць яркая афіша, якая прыцягвае ўвагу: «Сёння спектакль глядзяць рабочыя фанерна-запалкавага камбіната». Надыходзіць вечар—і гледачы пачынаюць запаўняць прасторную залу. Усё адбываецца крыху незвычайна. Ніхто не тоўпіцца ля касы, хлапчукі не спрабуюць праскочыць міма кантралёра без білета... Ды, уласна, і кантралёра няма. Навошта яму стаяць, загароджваючы ўваход, калі спектакль бясплатны.

Праходзіць некалькі дзён і зноў афішы абвяшчаюць аб тым, што Народны тэатр пакажа п'есу. На гэты раз яе будуць глядзець рабочыя фабрыкі піяніна. Каса зноў зачынена. Касір перайшла на іншую працу.

Я дазволіў сабе крыху памарыць. На самай справе, такога яшчэ не было. Але па-майму глыбокаму перакананню, так павінна быць.

Мы выхоўваем камуністычную свядомасць у людзей. У многіх гарадах краіны ходзяць аўтобусы без кандуктара. А надыдзе час — і гарадскі транспарт, як пра гэта гаворыцца ў праекце Праграмы Камуністычнай партыі, зусім стане бясплатным. Бясплатным будзе і харчаванне ў сталовых. Што ж датычыць Народнага тэатра, дык ён ужо мог бы абысціся без касы і кантралёраў. І не выпадкова лепшыя самадзейныя тэатры краіны прапануюць, каб гледачы наведвалі спектаклі бясплатна.

Нам трэба ставіць шмат новых п'ес, увесь час клапаціцца пра абнаўленне праграмы. Інакш мы, як кажуць, «прагарым», тэатр пазбавіцца гледачоў і, разам з тым, неабходных яму сродкаў. А вось калі б мы перасталі залежаць ад выручкі, калі б фінансаваліся якім-небудзь іншым шляхам, тады карціна атрымалася б зусім іншая. Нам не давялося б у аўральным парадку пячы спектакль за спектаклем, мы працавалі б не спяшаючыся, з густам, паглыблена, сур'ёзна. І якасць спектакляў, бясспрэчна, палепшылася б.

Але дзе ўзяць сродкі? Яны патрэбны, без іх ніяк не абыдзешся. Неабходна мець рэжысёраў, мастакоў, касцюмёраў, набываць касцюмы, дэкарацыі, бутафорыю і інш. Няўжо прасіць павелічэння датацый у абласнога ўпраўлення культуры? Не! Ёсць іншая, вельмі надзейная крыніца, якую неабходна скарыстаць.

Я маю на ўвазе культфонды прамысловых прадпрыемстваў і калгасаў. Праверце і пераканаецеся, што на многіх заводах, фабрыках, у сельскагаспадарчых арцелях фонды гэтыя выкарыстоўваюцца не вельмі разумна. Я ведаю некалькі прадпрыемстваў ў Барысаве, дзе культурны фонд выдаткоўваецца галоўным чынам на спартыўныя мерапрыемствы. Спорт, вядома, справа добрая, яго трэба развіваць, але ёсць у нашых людзей і іншыя патрэбы. Паглядзець новы спектакль таксама неабходна чалавеку, які імкнецца да гарманічнага развіцця, як і прабегчыся па гаравой дарожцы. А вось пра гэта прафсаюзныя арганізацыі многіх прадпрыемстваў забываюць. Яны «націскаюць» на футбол, а ў тэатр, маўляў, няхай рабочыя ходзяць за свае грошы.

А калі размяркоўваць культфонд больш раўнамерна, то хопіць грошай і на спартыўныя мерапрыемствы, і на экскурсіі, і на тэатр. Вось тады мы і ўбачым карціну, якую я намаляваў у пачатку гэтага артыкула.

Ці адзін толькі я так думаю? Не. Многія ведаюць, напэўна, пра пачын Народнага тэатра ў Наваград-Валынскім раёне Жытомірскай вобласці. Уваход у гэты тэатр бясплатны. Камуністычнае пачынанне — вось так назвалі самі акцёры гэтае новаўвядзенне. Правільна! Ёсць у гэтым пачыне штосьці ад нашага камуністычнага заўтра.

Мы абмеркавалі гэтае пытанне на сваім партыйным сходзе, у тэатральным калектыве і прыйшлі да вываду, што і нам варта як мага хутчэй узяць прыклад з наваградвалынцаў.

У нашым раёне ёсць дзесяткі калгасаў - мільянераў, шмат прадпрыемстваў, якія маюць значныя культурныя фонды. Дык чаму б не выкарыстаць нейкую частку гэтых сродкаў на стварэнне фонду народнага тэатра? Народны тэатр абслугоўваў бы гэтыя калгасы і гэтыя прадпрыемствы па загадзя распрацаванаму плану. Спектаклі народных тэатраў пры такім становішчы стануць больш даўгавечнымі. На сцэне Дома культуры адну і тую ж п'есу можна будзе паказаць не адзін-два разы, як цяпер, а разоў дзесяць—пятнаццаць.

Мы пачнём больш ездзіць, у нас з'явіцца больш гледачоў. І вось тут узнікае яшчэ адно немалаважнае пытанне: на чым ездзіць? У большасці народных тэатраў няма свайго транспарту. Мы, напрыклад, кожны раз, калі трэба выязджаць у калгас, просім машыны ў розных арганізацый. На нашу просьбу адказваюць: «Не дамо, самім патрэбна». Або: «Плаціце грошы, тады атрымаеце». І мы плацім грошы, у большасці выпадкаў не маленькія.

Народнаму тэатру вельмі патрэбна пасажырская машына. Адкуль яе ўзяць? Пра гэта няхай падумаюць у Міністэрстве культуры. А можа і знойдуцца сродкі. Справа ж важная.

У заключэнне некалькі слоў пра касцюмы. Папросту кажучы, нам няма ў што апранацца на сцэне. Касцюмы дарагія, у нас не хапае сродкаў на іх набыццё. Дзякуй, дапамог нам трохі Рускі драматычны тэатр імя Горкага. Ён перадаў нам частку сваіх касцюмаў. Але іх мала. На жаль, не дапамагае нам у гэтым наш шэф — Тэатр імя Янкі Купалы. А ў яго ж вельмі багатая касцюмёрная.

Я не мастацкі кіраўнік тэатра, таму і палічыў патрэбным спыніцца толькі на некаторых гаспадарчых пытаннях. Але хіба якасць спектакляў не залежыць ад гаспадарчых праблем? Залежыць, ды яшчэ як!

М. МАЛЧАНСКІ,
дырэктар Барысаўскага гарадскога Дома культуры.

ЖЫХАРЫ ЛІДЫ ПАТРАБУЮЦЬ...

Непазнавальна змяніўся за пасляваенныя гады горад Ліда. Тут многа трох-чатырохпавярховых дамоў, водаправод, газ, цеплатраса, новыя прадпрыемствы.

Горад прыгажэе з кожным днём. Хутка расце яго насельніцтва. Да яго паслуг ёсць многа кінатэатраў, гарадскі Дом культуры, Палац культуры абутнікоў. На прадпрыемствах горада працуе многа таленавітай моладзі. Яна магла б стаць асновай добрых самадзейных калектываў. Ужо даўно тут мог бы быць Народны тэатр. Аднак пакуль што ў Лідзе няма ні Народнага тэатра, ні добрага калектыву мастацкай самадзейнасці.

Праўда, на абласным аглядзе драматычных калектываў артысты Лідскага гарадскога Дома культуры паказалі спектакль «Не верце цішыні» і некаторыя з іх за добрае выкананне роляў атрымалі дыпломы.

Аднак на працягу доўгага часу драматычны калектыў не расце. Многія яго ўдзельнікі пачынаюць пакідаць сцэну.

Хто нясе за ўсё гэта адказнасць? У першую чаргу — кіраўнікі калектыву, якіх тут змянілася ўжо некалькі чалавек. Дакладней кажучы, іх змянілі, таму што гэтыя людзі былі проста непрыгодныя. Абласное ўпраўленне культуры не дапамагло адшукаць новых людзей. У Міністэрстве ж культуры параілі звярнуцца да дырэктара курсавой базы Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута А. Валчковай. Яна парэкамендавала т.т. Дабравольскага і Сагальчука. Яны згадзіліся прыехаць да нас, але так і не з'явіліся.

У Лідзе амаль кожную нядзелю бываюць артысты з розных куткоў краіны. Але ні адзін з іх не зайшоў калі-небудзь у Дом культуры, каб пацікавіцца нашай самадзейнасцю. Не дапамагаюць ёй і кіраўнікі мясцовых прадпрыемстваў.

Быў такі выпадак. У Палацы культуры абутнікоў сабраліся дэпутаты мясцовых саветаў горада і раёна. Гарадскі камітэт партыі прапанаваў, каб калектыў мастацкай самадзейнасці Дома культуры паставіў для іх канцэрт. Сабраліся артысты. Сярод іх быў і работнік камбіната харчовых канцэнтратаў тав. Бянько. Яго адпусціў намеснік дырэктара. А на наступны дзень яму за «самавольства» аб'явілі вымову.

Становішча з самадзейнасцю ў Лідзе надзвычай ненармальнае.

А працоўныя горада хочуць мець свой Народны тэатр.

І. ЛЕШАНЮК,
супрацоўнік рэдакцыі Лідскай раённай газеты.

ТЭАТРЫ ВЫРАСТАЮЦЬ З ГУРТКОЎ

Гаворка пра народныя тэатры, узнятая газетай «Літаратура і мастацтва», можа быць карыснай і павучальнай толькі ў тым выпадку, калі яна будзе закранаць пытанні, звязаныя з работай масавай мастацкай самадзейнасці, якая жывіць народныя тэатры. А ў масавай, ці, як кажуць, «нізавой» самадзейнасці ўзнікае вельмі многа такіх пытанняў, ад вырашэння якіх залежыць лёс народных тэатраў і далейшы рост наогул усяго самадзейнага мастацтва.

Адно з іх — становішча з кіраўнікамі. Вядома, што кваліфікаваных кіраўнікоў для масавай драматычнай самадзейнасці вельмі мала, а задачы перад ёю ставяцца цяпер вялікія і складаныя. Адкуль узяць больш-менш кваліфікаваных кіраўнікоў? Як уладкаваць справу з матэрыяльным забеспячэннем іх, каб ім не было патрэбы весці адразу тры-чатыры гурткі? А цяпер такая патрэба, на жаль, ёсць.

Фабкомы ці заўкомы часта прымушаюць гурткі паспешліва рыхтаваць спектаклі і хутчэй паказваць іх, каб апраўдаць патрачаныя сродкі.

Ці правільна пад самадзейнасць падводзіць нейкую камерцыйную аснову? Наогул, фінансавыя разлікі шкодзяць тэатральнай самадзейнасці. Калі, скажам, для харавых ці танцавальных калектываў шыюць касцюмы за кошт культфондаў, дык драматычныя гурткі чамусьці самі павінны дбаць пра рэквізіт, касцюмы, дэкарацыі.

Драматычная самадзейнасць найбольш складаная. І пачынаць работу ў ёй трэба спачатку, з засваення элементарных ведаў. [illegible] з асноўнай работай над п'есай і вобразам.

У праекце Праграмы КПСС вялікая ўвага звяртаецца на рост мастацкай самадзейнасці, на ўзняццё яе да прафесіянальнага ўзроўню. У такім разе трэба як мага больш шчыльна звязвацца з прафесіянальнымі тэатрамі, абагульняць вопыт работы буйнейшых творчых калектываў, ствараць спрыяльныя ўмовы для саміх гурткоў. За гэтую справу пакуль не ўзяліся як мае быць ні камсамольскія, ні прафсаюзныя арганізацыі.

Масавай самадзейнасці патрэбна куды большая дапамога. Толькі тады можна спадзявацца на поспех народных тэатраў.

А. ГАРОНКІН,
рэжысёр тэатральнай самадзейнасці.

Магілёў.

ШУКАЦЬ СВАЁ АБЛІЧЧА

Гады тры назад я паглядзеў спектакль Слонімскага народнага тэатра «Палкоўнік неспакойнай службы». Ролю палкоўніка іграў малады педагог В. Тарасевіч. І тады ж я прачытаў у абласной газеце: «Тарасевіч стварыў запамінальны вобраз палкоўніка». На абласным аглядзе 1960 года Ашмянскі народны тэатр паказаў «Паўлінку». Абласная газета пісала пра выканаўцу ролі Пустарэвіча А. Міхеенку, што ён стварыў каларытны вобраз.

І той і другі водгукі радуюць і нават захапляюць. Але калі на сцэне Ашмянскага Дома культуры ролю Пустарэвіча іграў Г. Глебаў, усе ўбачылі, што Міхеенка малады для гэтай ролі. [illegible] падобным да лейтэнанта.

Склад нашых тэатраў і калектываў мастацкай самадзейнасці па ўзросту вельмі малады. У Гродзенскай вобласці, напрыклад, самаму старэйшаму ўдзельніку гуртка толькі 28 год. А мяркуючы па рэпертуару, «старых» там павінна быць не менш 30 працэнтаў. Чаму мы прыцягваем у самадзейнасць адну моладзь, забываючыся, што сярод людзей старэйшага пакалення ёсць шмат аматараў сцэны?

Але справа не толькі ў камплектаванні. Амаль усе тэатры рэспублікі за мінулыя два гады [illegible] сваілі званне Народнага. А калі мы параўналі спектакль бабруйчан з «Барабаншчыцай» мінскага Тэатра імя Горкага, дык выявілася, што бабруйская Ніла Сніжко — проста ўзбаламучаная дзяўчынка. Вобраз спрошчаны, няма развіцця характару. Затое шмат механічнага пераймання з мінскага спектакля.

Пераймаюць не толькі бабруйчане. І гэта вельмі дрэнна, бо самадзейныя калектывы такім чынам прывучаюцца да гатовага і губляюць густ да пошукаў уласнага.

Трэба, відаць, рабіць больш разнастайным рэпертуар тэатраў, уключаць у яго і літаратурна-музычныя кампазіцыі.

І. СІДНЕЎ,
мастацкі кіраўнік Ашмянскага Дома культуры.

Наступным у абмеркаванні праблем развіцця тэатральнай самадзейнасці выступіць у газеце метадыст Магілёўскага абласнога Дома народнай творчасці А. Голыш.

ШЛЯХАМІ БРАТЭРСТВА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

тала гасцей, запрасіла ў горад — вячысты прыгажун на беразе Дзвіны. У гады Вялікай Айчыннай вайны Віцебск быў амаль увесь разбураны. А цяпер гэта — прасторны, прыгожы, зялёны горад. Віцябляням не сорамна паказаць яго гасцям. Не сорамна за працу рук сваіх!..

Пасля кароткай экскурсіі па гораду (тлумачэнні даваў архітэктар вобласці тав. Юрчанка) пісьменнікаў запрасілі на вечар сустрэчы з працоўнымі горада. У тэатры гасцей вітаў першы сакратар Віцебскага абкома партыі Герой Савецкага Саюза тав. Лабанок. Ён сказаў на адкрыцці вечара, што Тыдзень — яркая дэманстрацыя дружбы рускага і беларускага народаў, якая будзе садзейнічаць умацаванню культурных сувязей паміж нашымі народамі, узаемаўзбагачэнню літаратур. Пад апладысменты прысутных тав. Лабанок цытуе вершы Святлова, Броўкі, Някрасава. Прамоўца заклікае пісьменнікаў запальваць для сучаснікаў высокія кастры паэзіі...

Работніца фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» тав. Багданава перадала гасцям прывітанне ад камсамольцаў і моладзі горада, расказала пра іх поспехі ў працы.

Са сцягамі і кветкамі прыйшлі ў залу піянеры горада.

За ўсё добрае, што пачулі і ўбачылі госці, шчыра падзякаваў гаспадарам С. Сартакоў. Яго словы пра гераізм беларускага народа, як і словы пра дружбу нашых народаў, былі сустрэты бурай апладысментаў. І неяк так кранула ўсіх цеплыня сустрэчы, што ўсе, як кажуць, разгаварыліся ад душы. Чыталі не па аднаму, а па два-тры вершы, гаварылі пра ўсё, чым перапоўнена сэрца.

Я бачыла, як блішчалі ў вачах людзей слязінкі, калі яны слухалі верш Святлова «Савецкія старыя», бачыла, з якім натхненнем апладзіравалі М. Рыленкаву і П. Броўку, П. Панчанку і Я. Хелемскаму, М. Абалкіну і М. Лужаніну!

Адчувалася еднасць пачуццяў і думак, еднасць інтарэсаў літаратуры і народа. А хіба ж не гэта мае на мэце Тыдзень!

У заключэнне вечара адбыўся вялікі канцэрт.

Я папрасіла двух рускіх пісьменнікаў сказаць некалькі слоў пра свае ўражанні ад першых сустрэч з працоўнымі Віцебшчыны.

Вось што гаворыць Сяргей Сартакоў:

— Я ніколі раней не бываў у гэтых месцах, але Беларусь — зямля маёй маці, яе радзіма, і таму я ступіў на гэтую зямлю з вялікім хваляваннем. І я рады, што Віцебшчына сустрэла нас, рускіх пісьменнікаў, сардэчна і з любоўю, сустрэла кіпеннем сваіх працоўных будняў, глыбокай цікавасцю да рускай літаратуры і рускай культуры. Хочацца чым-небудзь вялікім аддзячыць беларускі народ за братнюю гасціннасць. Толькі як гэта зрабіць? Трэба напісаць добрую кнігу.

Хораша выказаўся Міхаіл Святлоў:

— Мне здаецца, што калі чалавек не заўсёды бывае шчаслівы, дык у Беларусі ён заўсёды шчаслівы. Так мяне ўзрадавала Беларусь.

Такія ўражанні ад першых сустрэч. Наперадзе новыя сустрэчы і новыя ўражанні.

З Віцебска — шлях на Полацк.

* * *

Ураджайны сёлета год на Полаччыне. Радуе вока высокая лапушыстая кукуруза, што шастае мяцёлкамі абапал шляху. Куды ні глянь — ільняныя нівы, густа застаўленыя бабкамі з рудых снапкоў. Там-сям лён пасланы ўжо. На ўскраінах вёсак, праз якія мы праязджаем, пасвяцца вялікія статкі жывёлы. Ганарлівыя, тлустыя гусі павольна пераходзяць вуліцу перад самымі коламі машыны: прывыклі, не ўцякаюць. Бо машын на дарозе, што вядзе ў Полацк, сапраўды вельмі многа. Спяшаюцца легкавыя, грукочуць грузавікі, няторапка рухаюцца бульдозеры, экскаватары. Усе яны маюць справу ў Полацку, на вялікай будоўлі сямігодкі — Нафтабудзе. Мірныя клопаты, мірны гул... І хай бы заўжды было так на гэтай зямлі, якая так нацярпелася за гады мінулай вайны! Пра гэта думае кожны са спадарожнікаў.

Нафтабуд з'явіўся аб'ектам галоўнай цікавасці гасцей з Расіі. Цёпла развітаўшыся з таварышам Лабанком і іншымі кіраўнікамі вобласці, якія праводзілі гасцей да самага Полацка і «перадалі на рукі» сакратару Полацкага гаркома партыі тав. Якаўлевічу, — туды, на Нафтабуд і накіравалася ў першую чаргу наша брыгада.

Здалёку відаць абрысы гэтай будоўлі. Перад наступам людзей, узброеных магутнай тэхнікай, адступілі лес і балота. Здзіўленым вачам адкрываецца панарама белакаменнага гарадка, вуліцы акуратненькіх катэджаў. Шуміць, грыміць будоўля. І колькі ўжо збудавана! Сорак тысяч квадратных метраў жылой плошчы атрымалі рабочыя. Пабудаваны школы, дзіцячы сад, яслі, сталовая, кінатэатр, камбінат бытавога абслугоўвання, шырокаэкранны кінатэатр і г. д. З гонарам расказваюць пра гэта гасцям сакратар партыйнай арганізацыі Нафтабуда тав. Чэчат, галоўны інжынер будоўлі тав. Плоткін.

Гасцей захапляе размах работ. Хтосьці заўважае, што новы горад будуецца хутчэй, чым дарога. Не дзіўна таму, што на адным з пераездаў нашы машыны доўга буксуюць.

Рабочыя, іх маленькія дзеці, піянеры даўно чакаюць гасцей. На ўсю шырыню новай вуліцы красуецца транспарант са словамі прывітання да рускіх пісьменнікаў. Малыя акружаюць гасцей, падносяць кветкі і завязваюць кожнаму піянерскі гальштук.

Ад імя рабочых Нафтабуда гасцей прывітаў брыгадзір брыгады камуністычнай працы тав. Кускоў.

Сяргей Сартакоў выказаў сардэчную ўдзячнасць за цёплую сустрэчу.

Паэты Я. Хелемскі, М. Рыленкаў, П. Кустоў, М. Лужанін прачыталі свае творы.

А потым госці аглядалі будоўлю, абедалі ў рабочай сталовай.

Вечарам адбылася сустрэча з працоўнымі старэйшага горада Беларусі, які хутка адзначае свой юбілей — 1100 год з часу заснавання. Прыйшла моладзь, сярод іх — прадстаўнікі нафтабудаўцаў. Прыйшлі сталыя людзі, інтэлігенцыя горада, піянеры. З вялікай увагай былі заслуханы выступленні прадстаўнікоў мясцовай грамадскасці.

Са словам у адказ выступіў Сяргей Сартакоў.

Сустрэча ў Полацку вылілася ў яркую дэманстрацыю дружбы двух братніх народаў.

* * *

...Сцэна раённага Дома культуры ярка асветлена. На сцэну выходзіць танклявы чалавек з худым натхнёным тварам, спыняецца ля крэсла... Узрывам апладысментаў сустракае зала яго з'яўленне. Гэта Міхаіл Святлоў! Ён прачытае верш, які напісаў толькі што. Напісаў па заяўцы чытача. А заяўка паступіла ў час яго выступлення перад працоўнымі гасціннага горада Глыбокае...

Святлоў сказаў прыблізна такую прамову.

Клуб, у якім адбываецца вечар сустрэчы глыбачан з рускімі і беларускімі пісьменнікамі, нагадаў яму камсамольскія клубы дзевятнаццатага года — года яго маладосці. Яму не падабаецца чытанне вершаў з трыбуны. Ён пачытае проста са сцэны. Але пры ўмове, што яму, як тады, у дзевятнаццатым, слухачы крыкнуць: «Давай, Мішка!..»

І вось мы вітаем натхнёнага паэта з нестарэючым сэрцам, крычым яму з залы: «Давай, Мішка!..» і слухаем толькі што напісаныя радкі:

Я в Глубоком с роду не был,
Этим шляхом не шагал.
Белорусским этим небом
Я впервые задышал.

Я клянусь при этих звездах
Вам в кругу моих родных —
Будет в лёгких биться воздух
Комсомольских лет моих.
Я себя в пути далёком
Буду чувствовать легко,
На любой горе высоко
И в Глубоком глубоко.

Что я вижу в человеке?
Он мне близок, он — родня.
Я поэт! Я ваш навеки.
Обнимите же меня.

Я коратка расказала пра адзін маленькі эпізод гэтага цікавага вечара ў Глыбокім. Тут неяк асабліва падрыхтаваліся да сустрэчы з гасцямі. На подступах да горада, ля саўгаса «Азерцы», людзі паўтары гадзіны прастаялі на дарозе, чакаючы з'яўлення машын з гасцямі.

Сяргей Сартакоў прыняў на рукі і пацалаваў чарговы пышны каравай на васьмярнёвым ручніку.

Усе мы зноў нагрузіліся кветкамі, прачытаўшы па вершу, паселі ў машыны. Сярод тых, хто сустракаў, былі сакратары Глыбоцкага райкома партыі тт. Рубіс, Асяненка, Героі Сацыялістычнай Працы тт. Пугаўка і Юргель. Была і стогадовая бабулька. І яна чакала паўтары гадзіны. І яна прынесла кветкі...

У Глыбокім і прывітанні былі нейкія асаблівыя. Выйшла, напрыклад, на трыбуну дзяўчына ў белай сукенцы. Яна не гаварыла шмат, сказала галоўнае. Сюды прыехаў яе любімы паэт Мікалай Рыленкаў. Яна прачытае самы любімы ёю верш Рыленкава.

Наогул трэба сказаць, што Мікалаю Іванавічу Рыленкаву «шанцуе» на сімпатыі, як нікому. Напрыклад, прыехалі мы на Нафтабуд, а там выходзіць вітаць гасцей не хто-небудзь іншы, а іменна мінскі кампазітар Д. Лукас, і паказвае невялічкую кніжачку. Гэта, гаворыць, зборнік вершаў Рыленкава; пятнаццаць вершаў з яе кампазітар паклаў на музыку!..

Горача віталі глыбачане Сяргея Сартакова, які прачытаў урывак з новага рамана, Петруся Броўку, які выступіў з палымянай прамовай і прачытаў верш аб падарожжы гасцей па Беларусі. Прачыталі свае творы М. Лужанін, М. Рыленкаў, Ул. Корбан (Корбана прымусілі выступіць два разы), П. Панчанка, Я. Хелемскі, П. Кустоў, В. Тарас. Горача апладзіравалі слухачы праўдзісту М. Абалкіну — ён сказаў цёплыя словы ў адрас беларускай літаратуры.

* * *

У час сустрэч з чытачамі, у дарозе, на адпачынку разгортваюцца зусім не планавыя дыскусіі, абмеркаванні вершаў і кніжак, спрэчкі. І ўжо зараз, хоць да канца Тыдня яшчэ ёсць час, чуюцца галасы засмучэння: як цяжка будзе развітвацца!..

Суцяшае толькі тое, што сяброўства, якое мацуецца сёння, будзе квітнець і ў будучым!..

Еўдакія ЛОСЬ,
спец. кар. газеты «Літаратура і мастацтва».

Леанід Собалеў прымае хлеб-соль, які паднесла яму звенявая калгаса імя Ламаносава Ляхавіцкага раёна дэпутат Вярхоўнага Савета БССР В. К. Мацюшка.

Фота В. Германа (БЕЛТА).

Антон БЯЛЕВІЧ

Салаўі Расіі

— Салаўі дарагія Расіі,
Калі ласка, да нашых дуброў! —
Так сардэчна мы іх запрасілі.
Абдымаем,
вітаем
сяброў!

Гарады ўсхваляваліся, вёскі —
Хлеб на белых нясуць ручніках.
Нахіляюцца нізка бярозкі
У паклоне сваім пры шляхах.

Выглядаюць: — А хто тут
маскоўскі!
А каму перадаць каравай!
Гэта вы, Міхаіл Ісакоўскі,
Асыпаеце песнямі край!

А яшчэ наша шчырае слова
І пра вас, Мікалай Грыбачоў,
Пра сябра-земляка Мазалькова,
Дружбака Міхаіла Святлова
Ды пра ўсіх дарагіх масквічоў.

Дзе Рыленкаў! Ён хоць не
сталічны,
Ды сабраў салаўёў галасы.
Ходзіць з песняй у шолах
пшанічны,
Славіць сілу чароўнай касы...

Адкажы, Ленінград гераічны,
Горад славы і поўнай красы, —
Каму ж гэту паднесці буханку!
Адчувайце, як дома ў гасцях.
Дзе Пракоф'еў! Няхай бы
тальянку
Расцягнуў на шырокіх грудзях.

Скалыхнуў бы бярэзнік зарэчны,
Выкрасаючы сэрцам агонь...
Ён — таварыш і друг найсардэчны,
Рады бачыць заўсёды яго.

Салаўінае горла — Расія! —
Так Пракоф'еў сказаў, а не я...
Мы на свята братоў запрасілі,
Хай жыве наша ў дружбе сям'я!

Знаёмства назаўсёды

Першыя дні ў Беларусі, першыя сустрэчы, знаёмствы, першыя ўражанні... З незвычайна цёплай гасціннасцю сустрэў нас, рускіх пісьменнікаў, Мінск. Увагу і сардэчнасць яго людзей мы адчуваем на кожным кроку. Чаму магчымыя такія сустрэчы? Чаму, будучы знаёмымі толькі завочна, а то і незнаёмымі зусім, рускі і беларус, сустракаючыся, абдымаюцца, як браты?

Адказ на гэта лепш за ўсё дае Музей Вялікай Айчыннай вайны, які мы наведалі ў Мінску. Нашы народы вынеслі ў час фашысцкай навалы на сваіх плячах такі вялікі цяжар і адолелі ворага толькі таму, што былі разам, змагаліся ў з'яднаным страі.

Наша знаёмства з горадам было надзвычай цікавым, і нам цяпер зразумелая тая любоў да Мінска, якую мы чыталі ў вачах сваіх гаспадароў — гэта ж яны паднялі горад з руін, зрабілі яго шчаслівым і прыгожым.

Рускія пісьменнікі ведаюць і любяць беларускую літаратуру, яны знаёмы не толькі з творчасцю вашых класікаў — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Вядома ў Расіі і творчасць пісьменнікаў сярэдняга і малодшага пакаленняў. Але мне здаецца, што вашых маладых літаратараў у нас яшчэ перакладаюць недастаткова. Я ніколі не займаўся перакладамі, але пасля знаёмства з вашымі таленавітымі маладымі паэтамі мне вельмі хочацца, каб іх вершы часцей гучалі і на рускай мове.

Таму я, відаць, і вазьмуся за пераклады — хай гэта будзе хоць маленькая падзяка цудоўнаму народу і яго літаратуры за ўсё тое, чым яны шчодра адараюць нас.

Уладзімір КАСТРОЎ.

Падзеі Факты Навіны

△ «Подзвігі, дзярзанні — усё гэта, партыя, табе» — на такую тэму адбыўся вечар у клубе Мінскага трактарнага завода. Яго наладзіла гарадская нотна-музычная бібліятэка. На вечары адбылася ўрачыстая перадача эстафеты ў гонар XXII з'езда КПСС нотна-музычнай бібліятэкай бібліятэцы № 1 Сталінскага раёна сталіцы.

З літаратурным аглядам на вечары выступіла актывістка бібліятэкі А. Цімохіна. Супрацоўнік бібліятэкі Ж. Жухавіцкі гаварыў пра кіруючую ролю КПСС, якая натхняе савецкіх людзей на працоўныя подзвігі і дзярзанні.

Для трактаразаводцаў быў наладжан канцэрт, у якім прынялі ўдзел заслужаная артыстка рэспублікі В. Фурс, артысты В. Чарнабаеў, Ю. Смірноў, В. Прышчапёнак, Ю. Матраеў, Г. Стэрлін, М. Марозава.

△ Тысячы магілёўчан прыйшлі днямі на гарадскі стадыён «Спартак», каб прыняць удзел у вялікім свяце мастацтва.

Свята адкрыў народны артыст СССР П. Малчанаў — выканаўца ролі Ул. І. Леніна ў многіх спектаклях. Артыст з глыбокім пачуццём прачытаў славутую ленінскую прамову «Што такое Савецкая ўлада».

І нібы ілюстрацыяй да гэтай прамовы з'явіліся кампазіцыі, выкананыя артыстамі Народнага тэатра Магілёўскага клуба чыгуначнікаў, удзельнікамі мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў горада, перадавога калгаса «Камінтэрн». У гэтых яркіх, захапляючых кампазіцыях былі адлюстраваны гістарычныя этапы барацьбы за ўмацаванне Савецкай улады і абарону яе заваёў.

Цёпла былі сустрэты беларускія спевакі Ю. Смірноў, Э. Міцэль, А. Самарын, сёстры Логінавы. Прадэманстравалі свае дасягненні майстры савецкага спорту Н. Цімафеева, В. Ржавуцкі, П. Чарапачаў і іншыя.

△ На гастролі ў Мінск прыехаў з братняй Румынскай Народнай Рэспублікі эстрадны аркестр Румынскага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам Сіле Дзініку. Салісты аркестра Сарына Дан, Аіда Мога, Фларын Дарнан, Луіджы Іянеску, канферансье Іон Лучыян.

Мінчане цёпла сустрэлі румынскіх сяброў, якія выступілі ў памяшканні Мінскага цырка з разнастайнай праграмай.

△ Саюз мастакоў БССР арганізаваў у акруговым Доме афіцэраў выстаўку твораў мастака М. Даўгялы, прысвечаную 50-годдзю з дня яго нараджэння.

Тут сабраны шматлікія работы, якія адлюстроўваюць творчасць мастака за пасляваенны перыяд. На выстаўцы экспануюцца карціны, эцюды, нацюрморты, партрэты, пейзажы роднай прыроды.

△ За час гастроляй у Мінску калектыў Гомельскага тэатра неаднаразова сустракаўся з працоўнымі Мінскай вобласці. Спектакль «Чацвёра пад адным дахам» па п'есе М. Смірновай і М. Крайндэля быў паказаны ў Слуцку, Барысаве, Стаўбцах, Баранавічах.

«Сярэбранае вяселле» Ц. Саладара прагледзелі жыхары Маладзечна і Ждановіч.

У клубе будтрэста № 5 тэатр паказаў для калектыву панельнаблочнага камбіната спектакль «Заводскія хлопцы» па п'есе І. Шур.

Як жаданых гасцей, сустрэлі артыстаў рабочыя завода імя Варашылава, дзе яны выступілі ў час абедзеннага перапынку з шэфскім канцэртам.

Ташкентцы гавораць: цудоўна!

На працягу тыдня ў сталіцы Савецкага Узбекістана праходзіў кінафестываль дружбы народаў. У парках Ташкента дэманстраваліся фільмы розных кінастудый краіны. Мы звязаліся па тэлефоне з намеснікам дырэктара ташкенцкага парку культуры і адпачынку імя С. М. Кірава В. Раеўскім.

Карэспандэнт. Якія фільмы Мінскай кінастудыі паказваліся на экранах вашага горада?

В. Раеўскі. Наведвальнікі парку імя Кірава глядзелі кінакарціны «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Дзяўчынка шукае бацьку», «Чырвонае лісце». Гэта — хвалюючыя і праўдзівыя творы пра гераізм нашага народа, пра вернасць радзіме. Усе яны дэманстраваліся па некалькі дзён пры поўнай зале.

Карэспандэнт. Ці былі абмеркаванні гэтых фільмаў?

В. Раеўскі. Так, многія гледачы выказвалі свае думкі аб творах беларускіх кінематаграфістаў, рабілі заўвагі. Але ўсе яны выказалі адну думку: цудоўна! Гледачы нашага кінатэатра днямі паслалі ў Беларусь ліст, у якім падзякавалі за добрыя кінатворы і пажадалі работнікам мастацтва рэспублікі новых поспехаў.

ПА ПРЫНЦЫПУ: ХОЦЬ РАЗБАЎЛЕНА ВАДОЙ, АБЫ БОЛЬШЫ НАДОЙ

ЯШЧЭ РАЗ ПРА «МАЛУЮ» ДРАМАТУРГІЮ

Аднаактовая п'еса знікла са старонак нашых часопісаў і газет. Падобна на тое, што беларускія драматургі забыліся на патрэбы мастацкай самадзейнасці, а арганізацыі, якія павінны заахвочваць драматургаў-малафармістаў і прапагандаваць іх творы, быццам не зацікаўлены ў папаўненні самадзейнага рэпертуару. Многія рукапісы, набытыя Рэспубліканскім Домам народнай творчасці, пыляцца ў канцылярскіх шафах, а сродкі, адпушчаныя на развіццё аднаактовай драматургіі, спісваюцца з лёгкасцю неверагоднай.

Вінаваты не толькі Рэспубліканскі Дом народнай творчасці. Ёсць прычыны больш сур'ёзныя. Бытуе перакананне, што драматургія малых форм — гэта нейкая самадзейная літаратура, і калі яна выдаецца, то да яе не прад'яўляюць тых патрабаванняў, якія звычайна ставяцца «вялікім» п'есам. Прынёс чалавек твор, напісаны ў форме дыялогу, — і добра. Абы гладка было. Таму за напісанне аднаактовак часта хапаюцца каляльтаратурныя рамеснікі. І апынуцца поруч з імі ў спісах «малафармістаў» сапраўднаму драматургу мала імпануе, не кажучы пра матэрыяльнае заахвочванне. Аўтараў аднаактовай драматургіі лічаць яшчэ людзьмі, якія «не дараслі» да прафесіянальнай сцэны, таму што яны быццам не могуць узняцца да філасофскіх вышынь і самой формай аднаактовак асуджаны на «дробнатэмнасць».

Уяўная лёгкасць стварэння п'ес малой формы, а таксама заніжаныя патрабаванні да іх з боку рэдакцый далі магчымасць займацца гэтай справай людзям, далёкім ад творчасці. І часта слова «аднаактоўшчык» робіцца сінонімам «халтуршчыка».

Мы не маем і не будзем мець тэатра аднаактовай п'есы, пакуль не знойдзецца рэжысёр, які не хварэе на гігантаманію, рэжысёр-эксперыментатар, здольны стварыць спектакль з некалькіх аднаактовых п'ес. Такіх рэжысёраў, на жаль, яшчэ няма, і, відаць, таму, што аднаактовую драматургію многія з іх лічаць бесперспектыўнай.

Нядаўна студыя «Беларусьфільм» выпусціла фільм, які складаецца з чатырох навел. Фільм не вельмі ўдалы. І некаторыя работнікі кіно зрабілі вывад, што жанр кінааднаактовак не адпавядае сённяшняму дню, ён, быццам, не папулярны і звяртацца да яго ў далейшым няма сэнсу. А між тым — вось вам літоўскі фільм «Жывыя героі», у якім аднаактоўка аб дзяўчынцы — сапраўды шэдэўр кінематаграфіі! Значыць, не жанр вінаваты, а аўтары, якія не здолелі авалодаць ім.

Калі б аўтары гэтай літоўскай навелы захацелі зрабіць з яе поўнаметражны фільм, — яны знішчылі б увесь мастацкі эфект, бо галоўнае патанула б у паралельных ролях, у штучным павелічэнні часу дзеяння і ў іншай спецыфіцы «вялікай» карціны.

Гэта не абстрактны роздум. Часта, вельмі часта драматургі дзеля таго, каб «выціснуць» 70—80 абавязковых для вялікай п'есы старонак, уводзяць у твор тое, што не з'яўляецца неабходным, засланяе асноўнае. Навошта яны гэта робяць? Інакш яны не ўбачаць п'есу на прафесіянальнай сцэне.

Нядаўна мне прыйшлося прагледзець спектакль «Сержант міліцыі». Аўтар і тэатр больш дзвюх гадзін пераконвалі гледачоў у тым, што міліцыянер — таксама чалавек і што яго прафесія пачэсная і карысная. А хто сумняваўся ў гэтым? Можа, адзін аўтар ды яшчэ жулікі, якія ў тэатр не ходзяць, бо ў рэстаранах весялей. Калі меркаваць, што і жулікі паддаюцца перавыхаванню пад уплывам тэатра, то такая п'еса мае права на жыццё.

«Сержант міліцыі» — яскравы прыклад аднаактоўкі, раздзьмутай да памеру «поўнаметражнай» п'есы, бо сюжэта яе хапае на адзін добры акт. Тое, аб чым расказвае аўтар, патрабуе паўгадзіны, не больш. Відаць, драматург разумее гэта. Відаць, і тэатру ясна: спектакль выйграе, калі яго скараціць у тры разы. Але ж тады не будзе «поўнага» спектакля. Дык хоць разбаўлена вадой, абы больш надой.

Вялікія майстры мінулага не пагарджалі аднаактовай п'есай. А. Пушкін, А. Чэхаў, А. Блок, В. Гётэ, Б. Шоу, П. Мерыме — колькі слаўных імён драматургаў і колькі ў іх сапраўдных сцэнічных твораў у адным акце. І яны ставіліся на прафесіянальных сцэнах. І мелі поспех.

Могуць запярэчыць: у нас няма ні Пушкіных, ні Чэхавых. Адкуль жа ім быць, калі гэтым жанрам прафесіянальная сцэна не хоча займацца?

Звернемся да музычнага тэатра. Аднаактовыя оперы пісалі Рахманінаў, Арэнскі, Моцарт, Равель, Пучыні і інш. Прыгадаем бліскучыя аднаактовыя аперэты Офенбаха, аднаактовыя балеты Глазунова, Рымскага-Корсакава, Стравінскага. Наўрад ці знойдзецца дзівак, які стане сцвярджаць, што гэта — не сапраўднае мастацтва. Маштабнасць мастацтва, як вядома, не вызначаецца памерамі твора. На сцэне нашага опернага тэатра ідуць аднаактовыя балеты, такія як «Іспанскае капрычыо» або «Шапеніяна». Ідуць і маюць поспех.

Беларускія кампазітары такімі «дробязямі» не займаюцца. Яны ствараюць вялікія оперы. І, як гэта ні крыўдна, трэба прызнаць, што не ўсе іх творы вытрымалі выпрабаванне часам. Разам з тым асобныя месцы ў гэтых операх вызначаюцца высокім прафесіяналізмам. І можна лёгка ўявіць, якая б цудоўная была паўгадзінная опера, калі б у ёй гучалі тры—чатыры арыі, блізкія па майстэрству хоць бы да арыі Марфачкі з оперы «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага. Логіка падказвае, што на пачатку кампазітары павінны былі паспрабаваць свае сілы ў аднаактовых творах, якія маглі б ісці паралельна з такімі аднаактоўкамі, як «Іяланта», «Алека» або «Паяцы». Але мікроб гігантаманіі загубіў многія творчыя задумы. Не кожны яшчэ разумее, што — лепш адну шышку намаляваць добра, чым цэлы бор дрэнна.

Тэатр оперы і балета таксама лічыць для сябе несур'ёзным працаваць з аўтарамі над «маленькімі» спектаклямі. Прэм'ера для тэатра — свята, а паставіш нейкую аднаактоўку — ні тое, ні сёе. А можа іменна гэтая «маленькая опера» і будзе сапраўдным дыяментам!

Звычайна драматург працуе з тэатрам. У працэсе рэпетыцый аўтар заўважае пустоты, мнагаслоўныя мясціны і іншыя недахопы п'есы. Драматург-малафарміст не мае гэтай магчымасці. Ён бачыць сваю п'есу, пастаўленую толькі ў самадзейнасці. Артысты-аматары могуць правільна перадаць змест п'есы, могуць прачытаць твор у асобах, але стварыць мастацкі паўнацэнныя, паўнакроўныя вобразы яшчэ не ўсім ім пад сілу. А калі так, то праца драматурга, які ведае, што яго твор не будзе мець глыбокага творчага ўвасаблення, робіцца малаперспектыўнай.

І хацелася б, каб народныя тэатры ставілі аднаактовыя спектаклі. Але дзе, якому самадзейнаму калектыву прысвоена званне Народнага тэатра за ўдалыя пастаноўкі аднаактовак? Лічыцца, што, пакуль гурток не стварае вялікіх палотнаў, не можа быць і гаворкі пра такое званне. Паставіце «Гамлета» — калі ласка, а малыя п'есы?.. А калі гэтыя малыя п'есы пастаўлены лепш за «Гамлета»?

Гігантаманія шкодзіць і самадзейнасці. Замест таго, каб вохкаць і ахкаць з прычыны пастаноўкі Слуцкім самадзейным тэатрам оперы «Запарожац за Дунаем», варта было б шчыра сказаць удзельнікам: гэта добра, што вы стварылі оперны калектыў, але лепш пастаўце пакуль што аднаактовую оперу, адпаведную вашым сілам і магчымасцям.

Але не толькі самадзейнасць, радыё таксама пазбягае аднаактовак, баючыся, відавочна, усё тых жа папрокаў у несур'ёзнасці. Кожнаму ж вядома, што кароткі спектакль слухаецца лепш, чым доўгі. Нядаўна галоўны рэжысёр Беларускага радыё П. Данілаў заклікаў ствараць арыгінальную радыёдраматургію (і гэта трэба вітаць), але і ён не сказаў пра аднаактоўкі. Не цікавіцца драматургіяй малых форм і студыя тэлебачання. Праўда, там абвясцілі конкурс і на тэлебалет, і на тэлеп'есу, і на тэлеоперу, але вынікаў пакуль што не відаць.

Беларускае радыё запісала на плёнку шмат самадзейных спектакляў. Але аднаактовых сярод іх — ніводнага. Чаму? Можа, зноў-такі таму, што аднаактоўкі не вызначаюцца маштабнасцю ідэйнай задумы і тэмы? Яно праўда, сярод іх — большасць камедый. Але толькі ханжа можа патрабаваць, каб нават у гумарэсцы, пабудаванай на любоўных непаразуменнях, напрыклад, была б у наяўнасці глыбокая філасофская ідэя. Такімі патрабаваннямі часам грашыць і наша крытыка. Нельга захапляцца драматургічнай драбязой, але нельга і не прызнаць, што дасціпныя камедыі, вадэвілі і аперэты таксама маюць права на жыццё.

Якасць кавуна пазнаецца, калі пакаштуеш яго. А некаторыя крытыкі, выступаючы па пытаннях «малой» драматургіі, нагадваюць пакупнікоў, якія даюць канчатковую ацэнку кавуну, не разразаючы яго і вельмі часта памыляюцца, бо нельга меркаваць пра драматургічны твор толькі па рукапісу. Можна сказаць, што тая ці іншая п'еса магчыма несцэнічная, але канчаткова адмаўляць яе можна толькі пасля сцэнічнай інтэрпрэтацыі. Гісторыя тэатра ведае шмат прыкладаў, калі п'еса, якая не рабіла пэўнага ўражання пасля яе прачытання, мела бліскучы сцэнічны лёс. Тэатральныя крытыкі ведаюць гэта і пазбягаюць рэцэнзаваць п'есы, як сцэнічны твор, да прэм'еры. А вось аднаактовыя п'есы рэцэнзуюцца без разліку на іх сцэнічную інтэрпрэтацыю. Прачытаў і павесіў ярлык: «Гэта п'еса нецікавая».

Прысуд, вынесены «вялікаму» спектаклю, можна абвергнуць статыстычнымі дадзенымі аховы аўтарскіх правоў, а улікам пастановак аднаактовых п'ес не займаецца ні адна арганізацыя. Дамы народнай творчасці проста не ведаюць, дзе якія аднаактоўкі ставяцца.

Я не ведаю ніводнай тэарэтычнай працы па пытаннях драматургіі малых форм. Ва ўсякім разе ў беларускай крытыцы. Нельга забываць, што за аднаактовым тэатрам стаіць мільённы глядач. Аднаактоўкі ставяцца не дзесяткамі, а сотнямі, тысячамі калектываў.

На маю думку, патрэбен новы, свежы струмень, які мог бы ажывіць работу ў галіне аднаактовай драматургіі. Чаму б, напрыклад, не правесці рэспубліканскі конкурс на лепшую пастаноўку аднаактовай п'есы? Іменна аднаактовай, а не якой-небудзь іншай. У такім конкурсе маглі б прыняць удзел лепшыя калектывы рэспублікі і была б падагулена шматгадовая праца беларускіх малафармістаў.

Нядаўна вялася гутарка аб стварэнні пры Белдзяржфілармоніі тэатра мініяцюр. Нават быў абвешчаны конкурс на замяшчэнне штатных пасад. Але пакуль што гэтая справа чамусьці заціхла... Праўда, тэатр мініяцюр мае сваю спецыфіку, але яго арганізацыя значна паспрыяла б ажыўленню ў аднаактовай драматургіі.

Мікола АЛТУХОЎ.

Нашы майстры сцэны

ПРЫКЛАД ДЛЯ МАЛАДЫХ

У кватэры заслужанага артыста БССР Сяргея Цігранавіча Давыдава — многа здымкаў. За сваё творчае жыццё шмат самых рознахарактарных роляў сыграў С. Давыдаў. Не дзіва: больш за трыццаць год Давыдаў працуе на сцэне! Вось ён у ролі Хлестакокова. Здымак зроблен у 1937 годзе. Тады С. Давыдаў працаваў у Малым тэатры. А вось ён у ролі Мадзімуры са спектакля «На тым баку».

Акцёр сыграў больш за трыста роляў.

Але адзін пажоўклы ад даўнасці здымак, бадай, самы дарагі Сяргею Цігранавічу. І не толькі тым, што нагадвае дзяцінства. Гэты здымак падараваў яму вядомы клоун і дрэсіроўшчык Анатолій Дураў. «Слаўнаму малому Сярожу ад Дурава» — такі надпіс на фатаграфіі.

Магчыма, частае наведванне артыстычнай сям'і Дуравых — сям'і, якая вылучалася выключнай эрудыцыяй і любоўю да сцэны, вызначыла ў далейшым жыццёвы шлях юнага Сяргея Давыдава. Пачалося падарожжа ў жыццё, але не па прасоленых ветрам марскіх прасторах, аб якіх марыў у дзяцінстве будучы акцёр, а па тэатральных падмостках. Яно было не менш прывабнае, захапляючае і па-свойму рамантычнае.

Яшчэ ў школе Сярожа Давыдаў разам з Валодзем Дуравым займаўся ў тэатральным гуртку. А колькі для абодвух было радасці, калі часам іх запрашалі выступіць у «дарослым» тэатры. Затым сябры, змовіўшыся, паехалі паступаць у тэатральную студыю Мейерхольда ў Маскву. Дураў паступіў, а Давыдаву не пашанцавала. Аднак не такі ён быў юнак, каб расчароўвацца. Праз некаторы час С. Давыдаў паступіў у студыю пры Варонежскім тэатры.

Многа карыснага для разумення складанейшай работы акцёра над вобразам дала С. Давыдаву

праца ў маскоўскім тэатры «Сіняя блуза». Тэатр гэты быў сінтэтычны. Акцёр у ім павінен быў умець спяваць, валодаць майстэрствам чытальніка, адчуваць гумар: вострае, трапнае слоўца тут паважалі. Такія майстры сцэны, як С. Юткевіч, Б. Ценін, Л. Міраў, Б. Шахет, безумоўна, зрабілі на С. Давыдава самы плённы ўплыў.

У 1956 годзе С. Давыдаў прыехаў на працу ў Гомельскі абласны тэатр. Яго бадзёрасць, невычэрпны аптымізм заўсёды з'яўляюцца прыкладам для малодшага пакалення акцёраў Гомельскага тэатра. Таленавіты майстар стварыў тут нямала запамінальных вобразаў.

Гады два назад драматург Б. Дубравін прапанаваў тэатру п'есу «Мацней за смерць». Як драматургічны твор, п'еса гэтая ў многім была слабая. Аднак акцёраў падкупіла актуальнасць яе тэмы. Якраз у тыя дні ў друку з'явіліся матэрыялы пра бясстрашных падпольшчыкаў Гомеля, аб іх гераічных справах у час Вялікай Айчыннай вайны. С. Давыдаву прапанавалі ролю падпольшчыка Мядзведзева. Перш, чым пачаць працаваць над вобразам, акцёр сустракаўся з блізкімі і сваякамі кіраўнікоў адважных гомельскіх маладагвардзейцаў Шылава і Барадзіна, вывучаў матэрыялы, сабраныя ў мясцовым краязнаўчым музеі.

Вобраз Мядзведзева, створаны С. Давыдавым, стаў адным са значных у спектаклі. Акцёр паказаў нязломную волю свайго героя, яго выключную маральную чысціню, багаты ўнутраны свет.

Значнай творчай удачай С. Давыдава з'яўляецца вобраз Слівы са спектакля «Кухарка» па п'есе А. Сафронава. Пасля чарговага паказу ў раённым цэнтры Брагіне да артыста падышла сарамлівая жанчына.

— Ведаеце, сама я з Кубані, — сказала яна Давыдаву. — Быў такі стары Сліва ў нашым раёне. Вы часам з ім не сустракаліся?

Народная хітрынка ў куточках вачэй Слівы, яго шчырыя, адкрытыя адносіны да людзей, нават кожны скупы жэст — усё гэта перадае акцёр з выключным майстэрствам. Як тут не падказаць кіраўнікам Гомельскага тэатра: уключыце ў рэпертуар «Партызаны» К. Крапівы, і С. Давыдаў цудоўна сыграе ролю дзеда Бадыля!

Адна з найбольш значных работ С. Давыдава апошняга часу — роля Касагорава ў п'есе братоў Тур «Ён уцякае ад ночы». Акцёр старанна, упарта працаваў над роллю. Перапісваўся з аўтарамі п'есы, цікавіўся, хто паслужыў правобразам Касагорава. Акцёр паступова, крок за крокам, паказвае, як адкрываюцца вочы яго героя на праўду там, у далечыні ад Радзімы. Спектакль гэты ўжо доўгі час ідзе на сцэне Гомельскага тэатра, і заўсёды пры перапоўненай зале. Пэўная заслуга ў гэтым, бясспрэчна, і С. Давыдава.

Морж у п'есе Карнейчука «Чаму ўсміхаліся зоркі» (за гэтую ролю С. Давыдаў адзначаны другой прэміяй у час Прыбалтыйскай тэатральнай вясны), доктар Вярхоўскі («У бітве вялікай» А. Маўзона), майстар Родзін («Кветкі жывыя» М. Пагодзіна) — такі далёка не поўны пералік вобразаў, створаных С. Давыдавым у Гомельскім тэатры.

Маладая энергія, юнацкая бадзёрасць вызначаюць творчасць майстра сцэны. За заслугі ў развіцці тэатральнага мастацтва Сяргею Цігранавічу летась было прысвоена званне заслужанага артыста БССР.

М. ДАНІЛЕНКА.

РЭДКІЯ ЗДЫМКІ

На фотаздымку група дзяцей акружыла проста апранутага чалавека. Углядаемся. Пазнаём Міхаіла Іванавіча Калініна. Да здымка прыкладзены вельмі скупы тэкст—Калінін гутарыць з дзецьмі Беларусі. Верасень. 1919 год.

Гэта рэдкае фота знойдзена ў Цэнтральным архіве Ленінграда і перададзена Беларускаму архіву кінафотафонадакументаў.

А вось яшчэ адзін рэдкі здымак выдатнагаа дзеяча Камуністычнай партыі: Калінін сярод беларускіх сялян. 1919 год.

Гэта не адзіныя дакументы, якія атрымаў архіў за апошні час ад розных навуковых устаноў краіны, архіваў, асобных грамадзян. Многія здымкі і рэпрадукцыі ілюструюць аднаўленне прамысловасці, разбуранай у гады грамадзянскай вайны, будаўніцтва раду буйнейшых прадпрыемстваў, развіццё навуковай думкі, стварэнне культурна-асветных устаноў, ёсць партрэты дзеячоў беларускага мастацтва і літаратуры. Вось, напрыклад, вельмі цікавыя здымкі Полацка і яго ваколіц, зробленыя ў 1889 годзе.

Знойдзены фатаграфіі вядомага рускага спевака Ф. Шаляпіна. Іх каля 20. Некаторыя захаваліся добра. Вось Шаляпін з сям'ёй — жонкай і дачкой, а вось — у ролі (на жаль, невядома якой). На адным са здымкаў — пахаванне выдатнага спевака. Вуліца поўная людзей. Труну з целам Шаляпіна нясуць на руках.

Многа новых фотадакументаў адносіцца да часоў грамадзянскай вайны. На адным са здымкаў бачым мітынг пратэсту супраць наступлення белапалякаў, які адбыўся ў Віцебску на плошчы Свабоды 13 мая 1920 г.

Невядомы фатограф зняў адкрыццё помніка Карлу Марксу ў дзень пятай гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Мінску.

Работнікамі кіно перададзены архіву каштоўныя дакументы. Сярод іх сцэнарыі і мантажныя лісты фільмаў і дакументальных нарысаў, створаных кінематаграфістамі рэспублікі.

Нядаўна ў Цэнтральным дзяржаўным архіве кінафотадакументаў СССР выяўлены цікавыя кадры кінахронікі розных часоў. Тут бачым атрад чырвонагвардзейцаў на плошчы ў Мінску ў 1918 годзе, віды вуліц Мінска ў 1928 годзе, святкаванне XIX гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Мінску, пахаванне вялікага беларускага песняра Я. Купалы. Каля труны народнага паэта апаратары знялі М. Лынькова, латышскага прафесара Я. Місурса, італьянскага пісьменніка Д. Джэрманета, рускага паэта І. Уткіна. Усе гэтыя каштоўныя кадры будуць хутка перададзены беларускім архівістам.

На здымку — М. І. Калінін гутарыць з беларускімі сялянамі. 1919 г.

ПОШУКІ ТРЭБА ПРАЦЯГВАЦЬ

Вядомы слоўнік І. Насовіча адыграў значную ролю ў развіцці беларускага мовазнаўства, але меў істотныя недахопы. Беларуская мова ў часы Насовіча, як і ўкраінская, лічылася адным з дыялектаў «літаратурнай» (рускай) мовы, і таму так званае паўфанетычнае пісьмо зусім дрэнна перадавала ў слоўніку беларускую фанетыку; у выніку мы цяпер не ведаем, як правільна вымаўлялася тады пэўнае слова ў той ці іншай мясцовасці (месца запісу наогул не адзначалася). Зусім апушчаны Насовічам словы, якія супадалі з «літаратурнай» (рускай) мовай. 30 тысяч слоў, зарэгістраваных Насовічам, — нязначная частка слоўнікавага багацця беларускай мовы.

І вось у апошняй чвэрці XIX ст. знайшоўся энцыклапедычна адукаваны чалавек, які [illegible] на працягу шматлікіх гадоў робяць цэлыя навуковыя калектывы: сабраў і напісаў **поўны слоўнік жывой беларускай мовы.** Па меншай меры 40 гадоў жыцця аддаў Я. Ціхінскі гэтай пачэснай працы і, калі ўжо было недалёка да яе завяршэння, аслеп. Яму ўдалося зарэгістраваць каля 200 тысяч слоў і іх разнастайных фанетычных форм, сінонімаў і г. д. Ён не запісваў нічога не пачутага ім самім на Беларусі: пра гэта сведчаць шматлікія прыклейкі да рукапісу, які павінен быў складаць каля 10 250 старонак, спісаных дробным, часам мікраскапічным почыркам.

Доўгі час пра гэтую вялізную працу было вядома толькі з паведамлення ў кароткай рэцэнзіі М. Байкова (часопіс «Адраджэнне», № 1, 1922 г., стар. 250). Аўтар слоўніка — дробны памешчык Магілёўскай губерні Язэп Ціхінскі. Калі ён аслеп і не мог сам выдаць працу ўсяго свайго жыцця, сын яго ў 1921 г. прадаў рукапіс у Маскве прадстаўніку Наркамасветы Беларусі.

Машынапісны тэкст рыхтаваўся Інстытутам мовазнаўства да 16-томнага выдання. Уся праца загінула ў дні Вялікай Айчыннай вайны.

Аднак перад пачаткам 1958 г. аўтару гэтага артыкула ўдалося знайсці ў фондах АН Літоўскай ССР 7 308 старонак рукапісу слоўніка (апрача тамоў Б, Ц, Н, Р, О, В) з лістом вядомага беларускага этнографа М. Федароўскага ад 10 мая 1906 г., у якім даецца высокая ацэнка тома А (каля 30 000 слоў). Вывучэнне рукапісу, які не мае тытульнага ліста, і супастаўленне з рэцэнзіяй М. Байкова паказала, што гэта арыгінал, з якога ў Маскве рабілася машынапісная копія.

Пазней рукапіс трапіў у Вільнюс. Пасля вызвалення Вільнюса ў 1945 г. розныя архіўныя матэрыялы, сярод якіх, можа, знаходзіцца і гэты рукапіс, былі апячатаны і ў 1946 г. размеркаваны паміж Вільнюскім дзяржаўным універсітэтам, Акадэміяй навук і Цэнтральным архівам Літоўскай ССР, а частка адпраўлена ў Мінск. Тамы рукапісу слоўніка, якія пакуль яшчэ не знойдзены (каля 3 000 старонак), патрэбна шукаць у архівах названых устаноў у папках 23×19, абклееных аўтарам карычневым каленкорам, папера фабрыкі кн. Паскевіча 23×18, шрыфт лацінскі з транскрыбіраваннем кірыліцай. Яны могуць быць і ў Вільнюсе, і ў Мінску, знайсці іх — пачэсны абавязак супрацоўнікаў архіваў.

Як цяпер высветлілася, Я. Ціхінскі пачаў збіраць матэрыялы да слоўніка з 70-х гадоў XIX ст., [illegible] наступныя даты: 1, 7, 9, 12, 16, 18, 20, 25 верасня, 8, 9, 19 кастрычніка 1906 г.; [illegible] з 1 лістапада 1906 г. па 26 мая 1907 г.; 96 аркушаў тома Т (каля 30 000 слоў) напісаны за 1908 г. [illegible]

Нас у першую чаргу цікавіць навукова-лінгвістычная вартасць працы Я. Ціхінскага. Магчыма, на цяперашнім этапе развіцця беларускай лексікаграфіі не апраўдае сябе выданне такога вялізнага рукапісу. Супраць такога выдання пакуль што сведчыць наступнае: не знойдзены недастаючыя тамы; хоць слоўнік зусім арыгінальны па пабудове і адрозніваецца ў лепшы бок ад слоўнікаў Ліндэ і Даля, апісанне слоў у ім з сучаснага пункту гледжання не можа не здавацца досыць наіўным; слоўнік Я. Ціхінскага найбольш адлюстроўвае слоўнікавыя багацці радзімы аўтара — Магілёўшчыны з яе гаворкамі, гэта яшчэ не слоўнік усіх дыялектаў тыпу слоўніка польскай мовы Я. Карловіча хоць, ён можа быць выкарыстаны як для складання абласнога Магілёўскага слоўніка, так і для агульнабеларускага слоўніка, бо без абласных слоўнікаў немагчыма складанне этымалагічнага слоўніка беларускай мовы і іншых славянскіх моў. Я. Ціхінскім даецца толькі каля 46 тысяч афарыстычна трапных і кароткіх трохмоўных (беларуска-польска-рускіх) прыкладаў, астатнія словы толькі апісваюцца.

Аднак слоўнік Я. Ціхінскага мае вялікія якасці.

Упершыню ў гісторыю беларускай лексікаграфіі самы вялікі з вядомых беларускіх слоўнікаў адлюстроўвае мову фанетычна дакладна. Лацінскі шрыфт аўтара парывае з традыцыйнай графікай, уласцівай у той час рускай літаратурнай мове, а яго транскрыпцыя кірыліцай, у выпадку патрэбы, папаўняецца новымі, не традыцыйнымі знакамі. Гэта дае магчымасць сучасным дыялектолагам дакладна вызначыць месца распаўсюджання таго ці іншага слова жывой беларускай мовы пры складанні абласных слоўнікаў. Карацей: мы ведаем па слоўніку вымаўленне такой значнай колькасці слоў у шматлікіх гаворках Беларусі, якую нам не дае ніякая другая праца канца XIX і пачатку XX стагоддзяў.

Слоўнік адлюстроўвае ўсю вядомую ў свой час афіксацыю беларускай мовы — як уласную, так і запазычаную з самых разнастайных моў.

Гэта самы поўны збор беларускай лексікі, бо ўжо знойдзеныя тамы заключаюць мінімум каля 125 тысяч слоў, прычым М. Байкоў адзначае, параўноўваючы для прыкладу слоўнікавае гняздо — **алей** у І. Насовіча і Я. Ціхінскага, выключна ўмелае выпісванне апошнім дэрыватываў.

Слоўнік дае загалоўнае слова з перакладам на польскую і рускую мовы, транскрыпцыю яго кірыліцай, граматычнае азначэнне, усе вядомыя яго фанетычныя формы ці рознаафіксныя формы, вядомыя сінонімы, часам анонімы і антонімы лацінкай і кірыліцай і потым лацінкай тлумачэнне, часам вельмі шырокае, на жывой беларускай мове з трапным прыкладам у канцы і з перакладам тлумачэнняў і прыкладаў на «мясцовую» рускую і польскую мовы, у тым выглядзе, у якім гэтыя мовы ведала тагачасная беларуская інтэлігенцыя. Такім чынам выпісваюцца ўсе словы іншамоўнага паходжання, якія разам з уласнымі былі вядомы беларусам і ўжываліся імі ў канцы XIX ст. Гэта дае магчымасць прасачыць іншамоўны ўплыў на беларускую лексіку, узаемаўплыў беларускай, польскай і рускай моў пры супастаўленні больш 40 тысяч трохмоўных прыкладаў: кожная старонка складаецца з двух — трох калонкавых радоў. Польскія вучоныя заўважылі ўплыў беларускай мовы на польскую, але па слоўніку Ціхінскага адразу відаць, што ён значна большы, чым гэта відаць з прац вучоных, якія асвятлялі гэта пытанне.

Слоўнік ахоплівае лексіку ўсіх слаёў тагачаснага беларускага грамадства. Праца Ціхінскага дае своеасаблівы слоўнікавы летапіс грамадскага жыцця часу фармавання беларускай нацыі.

Паўната форм у слоўніку дае магчымасць лёгка этымалагізаваць і прасачыць шляхі ўтварэння новых абласных чыста беларускіх слоў, якія на Гродзеншчыне некалі запісваў І. Насовіч, але этымалогію якіх шукалі ў суседніх мовах: напр., бросня («плесень») ад «абрас-н-ел-ы», «расой (ці вільгаццю) пакрыты і таму пачынаючы пакрывацца плесенню»; **абакула** («ашуканец») нельга зразумець без прыкладу — **«Абакуліцца на куплі каня ў цыгана»** (г. зн. не ўбачыць замаскаваных недахопаў).

Такім чынам, для складання этымалагічнага слоўніка беларускай мовы і для падрыхтоўкі дыялекталагічнага слоўніка знойдзены рукапіс мае выключна важнае значэнне.

А. ВЯРЖБОЎСКІ,
малодшы навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства АН БССР імя Я. Коласа.

Аматары мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў сталіцы часта выступаюць у клубах і парках перад працоўнымі горада. На здымку вы бачыце выступленне танцавальнага калектыву мастацкай самадзейнасці мінскага клуба чыгуначнікаў імя Ільіча на летняй эстрадзе ў парку Чалюскінцаў. Выконваецца беларускі народны танец «Крыжачок».

БАЕЦ, ЖУРНАЛІСТ, ПІСЬМЕННІК

У цэнтры гарадскога пасёлка Лельчыцы — на Савецкай вуліцы — стаіць помнік-абеліск з пяцікутнай зоркай. Тут разам з іншымі байцамі Савецкай Арміі, якія загінулі за вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, пахаваны ваенны карэспандэнт «Комсомольской правды» — пісьменнік-камуніст Іван Мікалаевіч Меншыкаў.

Аўтар кніг «Паўночнае сонца», «Чалавек не хоча паміраць», «Сябры з далёкага стойбішча», «Чалавек шукае шчасця» і іншых, выдадзеных у Архангельску і Маскве, у гады вайны быў накіраваны да беларускіх партызан.

28 красавіка 1943 г. Іван Меншыкаў загінуў ля вёскі Дубніцкае Лельчыцкага раёна на Гомельшчыне.

Жыхары Лельчыц шануюць памяць пісьменніка-байца. У мясцовай сярэдняй школе створан мемарыяльны куток Івана Меншыкава. Тут захоўваюцца розныя выданні яго твораў, фотаздымкі, копіі яго пісем, успаміны пра пісьменніка.

Мемарыяльны куток увесь час папаўняецца новымі экспанатамі.

На здымку вы бачыце скульптурны партрэт Івана Меншыкава, выкананы студэнтам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Яўгенам Санько. Гэты бюст малады скульптар зрабіў для мемарыяльнага кутка Лельчыцкай школы.

Д. МАСЛАЎ.

Фота **А. Зінчука.**

На берагах Балтыкі

Подых часу, высакароднае імкненне адказаць на актуальныя пытанні сучаснасці — такія асноўныя рысы творчасці прагрэсіўных мастакоў прыбалтыйскіх краін. У гэтым пераконваешся, знаёмячыся з экспазіцыяй выстаўкі «Выяўленчае мастацтва на берагах Балтыкі», адкрытай у шматлікіх залах Растокскага гарадскога музея. Арганізатары выстаўкі—падрыхтоўчы камітэт «Тыдня міру ў Прыбалтыцы» і Саюз мастакоў ГДР. У параўнанні з мінулым годам, калі такая выстаўка праводзілася ўпершыню, у ёй удзельнічае ў два разы больш майстроў выяўленчага мастацтва з Даніі, Фінляндыі, Нарвегіі, Польшчы, Швецыі, Савецкага Саюза, Заходняй Германіі і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Тут экспануецца каля 600 работ жывапісу, скульптуры і графікі.

Не толькі прыгажосці роднага краю аддаюць сваю ўвагу мастакі прыбалтыйскіх краін. У многіх творах гучыць гнеўны голас пратэсту супраць злачынных планаў бонскіх мілітарыстаў. У такіх працах ярка адлюстравана патрабаванне народаў не дазволіць рэваншысцкім ветрам, што дзьмуць з Заходняй Германіі, засмуціць хмарамі вайны мірнае неба Прыбалтыкі. З асаблівай сілай антываенная тэматыка гучыць у працах «Атамнае воблака» Вілі Кольберга і «Забіты салдат» Рудальфа Клейна (абодва з ФРГ). Аб мужнай барацьбе вязняў былога гітлераўскага канцлагера смерці Заксенхаузен расказвае трыпціх Вальтара Вомака (ГДР). Стваральная, плённая праца людзей сацыялістычных краін — асноўная тэма мастакоў Літвы, Латвіі, Эстоніі, Польшчы і ГДР.

Высокую ацэнку мастацтвазнаўцаў атрымаў раздзел выстаўкі, які знаёміць наведвальнікаў з творчасцю майстроў графікі. Асаблівую ўвагу прыцягвае цыкл лінагравюр «Шэсць паверхаў» дацкага мастака Ерна Мацiясена. Калі на першай выстаўцы ён паказваў серыю сваіх работ, прысвечаных героям антыфашысцкай барацьбы ў гады другой сусветнай вайны, дык у яго сёлетнім цыкле расказваецца пра жыццё простых працаўнікоў Даніі. Перад намі лёс людзей з шасціпавярховага жылога дома. У паўпадвале схілілася над начоўкамі з бялізнаю прачка; на паверх вышэй ля ложка памёршага сабраліся яго сваякі; у трэцім акне — твар старога, поўны клопатаў аб наступным дні; у мансардзе — шчаслівая маладая пара... У гэтых невялікіх эпізодах—само жыццё простых людзей, іх гора і радасці, быт і праца.

У графічных работах мастакоў Паўночнай Еўропы, якія закранаюць будзённыя і зразумелыя ўсім пытанні, раскрываецца жыццё народа. Так, гравюры мастачкі Аерне Ахо (Фінляндыя) расказваюць пра рабочых, якія брукуюць вуліцу, пра рыбакоў, пра вянчанне маладой пары. Гарадскія матывы пераважаюць у творах фіна Г. Беркліна.

Выдатныя работы польскіх графікаў. Аб буйных пераменах у абліччы Варшавы расказвае Стэфан Дамскі. Выдатную тэхніку паказвае ў сваіх лінагравюрах Ванда Вікоўская.

У раздзеле жывапісу шырока прадстаўлены майстры Савецкай Прыбалтыкі. Паэтычна ўслаўляе родную прыроду ў вялікім палатне «У рачной бухце» латвійскі мастак Кальнразе. На пярэднім плане ля берагу сядзіць хлопчык з вудачкаю. Па рацэ плыве лодка пад ветразем, у спакойнай рачной гладзі адлюстроўваецца размешчаны на праціле́глым беразе пасёлак. Спакоем, свежасцю, яркасцю фарбаў прасякнута ўсё палатно. З вялікай цікавасцю глядзіцца карціна Яна Осіса аб спаборніцтвах рыбакоў па веславанню.

У выстаўцы ўдзельнічаюць многія вядомыя жывапісцы ГДР. Сярод іх — Берт Гелер, Ота Німейер-Гальштэйн, Канрад Кнебель. Карціна «Вяртанне з поля», якая належыць кісці Раланда Парыса, паказвае групу сялян кааператараў. Гэты твор — яркае сведчанне таленту маладога мастака.

Скульптурны раздзел знаёміць у асноўным з невялікімі па памеру працамі. Сярод іх віднае месца займаюць скульптура Ул. І. Леніна і партрэтны бюст Вільгельма Піка, выкананыя ў бронзе Рутхільдам Хане (ГДР).

Выстаўка сустрэта грамадскасцю з вялікай цікавасцю і атрымала высокую ацэнку цэнтральнага друку ГДР. «Мастацтва, — піша газета «Нейе цэйт», — з'яўляецца міжнародным перакладчыкам і пракладае масты, якія звязваюць паміж сабою людзей і народы».

У Растоку цяпер ствараецца «Галерэя паўночнага мастацтва». У яе фонд увойдуць лепшыя творы прыбалтыйскіх майстроў жывапісу, графікі і скульптуры.

К. САВІН.

Расток.

ХЛЕБ І НАХЛЕБНІКІ

Пакуль што не ў ліку першых ідзе Бешанковіцкі раён па вытворчых паказчыках. Але кожны дзень, кожная гадзіна жыцця працоўных раёна напоўнены сапраўдным хараством творчай працы, смелымі планамі, якія не сёння, дык заўтра абавязкова здзейсняцца. Зарука гэтага — магутны працоўны ўздым, які пануе напярэдадні гістарычнай падзеі — XXII з'езда КПСС.

Вось і сёння ў зале раённага Дома культуры сабраліся жывёлаводы калгасаў і саўгасаў. Даяркі і свінаркі, даглядчыцы цялят і авечак, пастухі, птушкаводы і трусаводы падводзілі вынікі сацыялістычнага спаборніцтва за першае паўгоддзе, дзяліліся вопытам работы, шукалі рэзервы, намячалі новыя рубяжы, каб паспяхова завяршыць трэці год сямігодкі.

На нарадзе вымаўляліся імёны перадавікоў, якіх з павагай называюць маякамі. У гэтых, розных па ўзросту і вопыту людзей, ёсць свае радасці і перамогі, перашкоды і недахопы. Але мэта ў іх адна, адна дарога. І вядзе яна да камунізма, у падмурак якога кожны з іх укладвае сваю працу, сваё ўменне. Гэтыя людзі не толькі чакаюць камунізма, а і будуюць яго ўласнымі рукамі. Хвала і пашана ім!

І як балюча на душы, калі за спінамі тых, хто штурмуе вышыні будучыні, сустракаеш дэзерціра працоўнага фронту, нахлебніка. Пакуль пасля зацятай працы людзі збяруцца на нядоўгі прывал-адпачынак, дэзерцір ужо наеўся, выспаўся і пазяхае сабе соладка. У наш час абібокаў і лайдакоў засталіся лічаныя адзінкі. Але яны ёсць, і гэта не дае нам права заспакойвацца.

* * *

Нічым асаблівым у маленстве сярод аднагодкаў Дзімітрый не вызначаўся. І звалі яго тады ўсе не Дзімкам, а проста Міцькам. Настаўнікі калі-нікалі ставілі яму пяцёркі, больш тройкі, а часам і двойкі.

Пачалася вайна, у вёску ўварваліся акупанты. Міцьку падацца няма куды: у партызаны гадамі не выйшаў. Цяжка жылося. У бацькі нага хворая. Які з яго работнік: ні з плугам, ні з касой. Хлопец заняўся хатняй гаспадаркай: і араў, і касіў, і вазіў. А як выгналі фашыстаў, на лесанарыхтоўкі калгас накіраваў. Добрую працоўную школу прайшоў ён у пачатку свайго юнацтва. Стаў дужым, спрытным.

Неўзабаве надышоў час у арміі служыць. Пайшоў. Служыў, як і ўсе, добрасумленна. У камсамол там уступіў. А тут і тэрмін службы скончыўся. Вярталіся ў родныя мясціны былыя салдаты, закасвалі рукавы гімнасцёрак, браліся за справу, па якой засумавалі. Усё навокал чакала працавітых рук. Краіна загойвала ваенныя раны. Куды ні глянь — будоўлі, рыштаванні.

Чакаў і Міцьку родны калгас, сустрэў яго шырокімі палеткамі жыта, ярыны, духмянай квеценню канюшыны. Можа б, і запаланіла Міцьку хараство калгасных будняў, з якімі звыкся з дзяцінства, калі б не ўгаворы бацькоў. З першага дня яны напорыста атакавалі сына сваімі парадамі:

— У калгас?! Дзе гэта відана, каб такі кемлівы, здатны хлопец ды на трактарным счэпе гарбеў, пыл глытаў? Хопіць, да арміі напрацаваўся. А цяпер у людзі трэба выходзіць, на лягчэйшы хлеб выбівацца...

Асабліва старалася маці, Алена Аляксееўна:

— Ну, чаго ты не бачыў у гэтым калгасе? І без цябе тут абыйдуцца, не зломкі. Ты ж паглядзі вунь на розных служачых. Нізавошта людзі грошы ў кішэні кладуць. І павага ім, і ўсё. А чым ты горшы за іх? Узяць, напрыклад, настаўнікаў нашых. Пасядзяць у той школе гадзіну—другую ды дадому. А лета прыходзіць — гульма гуляюць. А заробак усё роўна ідзе. І табе, Дзіма, трэба стаць настаўнікам!

Тут бы сыну давесці непісьменнай маці яе памылку, раскрытыкаваць па-камсамольску мяшчанскія погляды старой жанчыны на жыццё. Ён і паспрабаваў пярэчыць, але глуха, нясмела:

— Што ты, мама... У настаўнікаў жа адукацыя. Не тое, што ў мяне — шэсць класаў. Нічога не выйдзе...

— А я кажу, выйдзе. Памянеш маё слова. Трэба ж у школах нейкае там фізвыхаванне выкладаць. Там абы хто можа. У цябе ж і значок за фізкультуру і голас зычны... Даведку за сем класаў дастанем. Ёсць у мяне на прыкмеце добры чалавек, ён не адмовіць. Выганіць бацька лішні затор самагонкі, разлічымся...

Пераканалі бацькі свайго сына, шчодра частуючы яго самагонкай.

Праўдай-няпраўдай набылі неабходныя даведкі. Праўдай-няпраўдай трапіў Дзімка ў Віцебск на курсы інструктараў па фізічнай культуры і спорту і сяк-так скончыў іх. Прыехаў у Бешанковічы, заглянуў у раённыя ўстановы: у камітэт па фізкультуры і спорту, у райком камсамола, у райана.

Відаць, здолеў Дзімка пераканаць каго трэба ў гэтых установах, што месца яго толькі на ніве асветы і нідзе больш, бо неўзабаве смела зайшоў у пакой дырэктара буйнейшай у раённым цэнтры сярэдняй школы і прад'явіў яму накіраванне: «...Гнеўка Дзімітрый Цімафеевіч, 1927 года нараджэння, накіроўваецца ў Бешанковіцкую сярэднюю школу ў якасці настаўніка фізічнага выхавання»...

Нібы на дражджах пачала расці, узнімацца Дзімкава службовая кар'ера. Пасля яго прыходу ў школу адбыўся справаздачна-выбарчы сход настаўніцкай камсамольскай арганізацыі. Нехта, хутчэй за ўсё, каб спіхнуць з сябе лішнюю грамадскую «нагрузку», прапанаваў выбраць выкладчыка фізкультуры сакратаром камсамольскай арганізацыі. «Гэта не дрэнна: аўтарытэт, — думаў Дзімка. — Шанцуе!»

І шанцавала. Паспешлівая рука нейкага бюракрата занесла прозвішча Гнеўкі ў спісы кандыдатаў у дэпутаты пасялковага Савета. Выбаршчыкі даверліва аддалі за яго свае галасы. Так Дзімка стаў «актывістам». Здавалася, што знайшоў чалавек сваё месца ў жыцці і адкажа людзям, якія аказалі яму давер'е, увагай і самаадданай працай. Толькі, на жаль, гэтага не здарылася.

Прага да славы, да кар'еры, да лёгкага бесклапотнага жыцця з п'янымі прыгодамі ўскружылі яму галаву. Гарэлка саштурхнула яго на прыдарожны бяспутак, прыцiскала шумнымі начамі да чужых платоў. На заўвагі, якія рабілі сябры, Дзімка нязменна адказваў жартам:

— Здаю на спартыўны разрад па падняццю вагі: спачатку па сто грамаў, потым па дзвесце, хутка да пяцісот даганю. Гэта па-нашаму, па-спартыўнаму.

Яму раілі ажаніцца. Мо тады сваволіць перастане. І зноў не абышлося без матчыных парад:

— Бяры адукаваную, знатную ды багатую. Лепш, каб свая хата ў райцэнтры была. Хлопец ты відны... Настаўнік, камсорг, дэпутат... За цябе кожная пойдзе...

Матчыны парады Дзімка заўсёды лічыў слушнымі, асабліва пасля таго, як яна з лёгкай рукі блаславіла яго на настаўніцкі шлях. Задумаўся Дзімка: мо сапраўды ажаніцца. Была адна асоба на прыкмеце. Але ці ўхваліць маці? Гадамі крыху старэйшая, затое пры добрай рабоце. У гандлі працуе.

— Ёсць, маці, знайшоў адну. Але хачу, каб ты сама яе паглядзела.

— А працуе дзе?

— Загадчыцай у той краме, дзе прадаюцца гаспадарчыя рэчы.

Пасля агляду маладухі маці згадзілася: «Жаніся з гэтай загадчыцай».

Справілі вяселле. Чаго-чаго, а самагону рэкі цяклі. І не дзіва. Дзімкаў бацька на ўсю ваколіцу славіўся сваім майстэрствам вырабляць «крапачок», бойка гандляваў ім налева-направа. Быў, праўда, у «вытворчай дзейнасці» яго невялікі перапынак. Гэта калі пад п'яную руку залез Цімафей замест свайго ў калгасны свіран. Злодзея пасадзілі ў турму. Пасля адбыцця пакарання ён зноў дастаў з падстрэшша кручаныя трубкі і ўзяўся за ранейшае рамяство. Дарэчы, мясцовыя ўлады глядзелі на гэты занятак праз пальцы: інвалід, што ты з ім зробіш...

Так і павялося. Піў Дзімка гарэлку, брыдка лаяўся, зачынаў бойкі. Пускаць у ход кулакі з нейкага часу стала яго стыхіяй. Толькі гэты адзіны від «спорту» і прынёс з сабой у школу малады настаўнік. Каб падтрымаць на ўроку дысцыпліну, каму штурхача пад бок дасць, каму мянушку прылепіць. Аднак такія «педагагічныя» прыёмы толькі выклікалі абурэнне вучняў, бацькоў і настаўнікаў. На педсавеце школы абмеркавалі паводзіны выкладчыка фізкультуры і папярэдзілі яго.

А ён па-ранейшаму не пакідаў хуліганіць і п'янстваваць.

Жонка на свае грошы купіла хату ў гарадскім пасёлку. Дзіця нарадзілася, затым другое. Але ў сям'і нарастаў разлад. Агледзеў Дзімка, што ёсць больш прывабныя, прыгажэйшыя, чым яго жонка, маладзіцы па суседству. Прыйдзе Дзімка дадому ўначы п'яны ды яшчэ сяброў прывядзе. А скажа што жонка насуперак, тады трымайся: шыбы ў вокнах павыбівае і з малымі на руках выганіць на вуліцу. Колькі разоў у суседзяў даводзілася начаваць.

Выгналі ўрэшце Дзімку са школы. Пайсці б яму на іншую работу, знайсці сваё месца ў працоўным страі. А ён вырашыў, што можа жыць не працуючы, на ўтрыманні жонкі.

Не вытрымала, нарэшце, жонка такога жыцця. У суд на развод падала. Тут бы бацькам сказаць сваё слова, заступіцца за жанчыну. Але не такія бацькі ў Дзімкі. Суцешылі яны лайдака:

— Не на адной свет сышоўся. Знойдзеш другую...

Так вярнуўся блудны сын зноў да бацькоў. Суседзі гаварылі нахабніку, што ў калгасе не хапае рабочых рук. Дзімка і сам гэта ведаў і бачыў. Партыя пасылала на вёску людзей з гарадоў. Партыя заклікала дужых і смелых у паход за асваенне цаліны, на новабудоўлі. Хто-хто, а Дзімка больш за ўсіх лічыў сябе дужым і смелым. Але працаваць не збіраўся.

— Няхай трактар працуе, ён сталёвы, — нахабна гаварыў гэты нягоднік.

Неяк у народным судзе раёна з'явілася вакантная пасада судовага выканаўцы. Нехта, не доўга думаючы, параіў на гэтую пасаду Дзімку.

— Бач ты, судовы выканаўца! Гэта гучыць вельмі пераканаўча.

Дзімка быў на сёмым небе. Толькі вельмі хутка зляцеў і з гэтай пасады за хабарніцтва і хуліганства.

Піў Дзімка па-ранейшаму. Займаўся спекуляцыяй, пазычаў грошы ў таварышаў і знаёмых і ніколі іх не вяртаў. Хутка ён перакінуў свае «рыбацкія вуды» ў лясніцтва. Пачастуй гарэлкай Дзімку, дай задатак, і лесаматэрыял будзе дастаўлены ў пэўнае месца. А, можа, каму цвікі патрэбны, цэмент, шыфер? Зноў-такі з Дзімкам майце справу. Ён усё зробіць, абы гарэлка была. Дзе знайсці Дзімку? Або ў раённым цэнтры ля рэстарана, або ў бацькі ў Макаравічах. Праўда, у пашпартным стале ён выпісаўся з Бешанковіцкага раёна. Кажуць, нібыта ў Віцебску цяпер прыпісаўся. Але не звяртайце ўвагі на штампік у яго пашпарце. Штампік гэты мае магічную сілу толькі для работнікаў Бешанковіцкага раённага аддзялення міліцыі і гарадскога Савета. Калі да іх паступае чарговая скарга на гэтага п'яніцу і лайдака, яны бездапаможна разводзяць рукамі:

— Ён ад нас выпісаўся.

Але ж гэты хуліган, лайдак і п'яніца месяцамі жыве на тэрыторыі раёна. Пагражае былой жонцы і дзецям. Рослы, выпешчаны таўсцяк. На тлустым барвовым твары сляды празмернага ўжывання гарэлкі. На галаве саламяны выцвілы капялюш. Такім бадзяецца па свеце гэты труцень. І ніхто ў раёне на яго не можа ўздзейнічаць.

І толькі аднойчы напалохалі Дзімку не на жарт. Вясной у калгас «Савецкая Беларусь» прыехаў на сход начальнік раённага аддзялення міліцыі тав. Цішчанка. Ён гнеўна гаварыў пра хуліганаў і лодараў.

— Канец прыходзіць нахлебнікам і лайдакам. Урад выдаў новы закон. Цяпер і да вашага Дзімкі прымем больш рашучыя меры — выселім.

Міналі месяцы, але ўсё заставалася па-ранейшаму.

* * *

Можа і не варта было б пісаць пра гэтага дармаеда, але ж у яго ёсць прыхільнікі, абаронцы, саўдзельнікі. Адны даюць з дзяржаўных складаў матэрыялы, другія — машыны для спекулянцкага махлярства, трэція — пазычаюць грошы, пояць гарэлкай. У Бешанковіцкім раёне Дзімка, на жаль, не адзінокі. Больш сямі год нідзе не працуе Паўка Белавус, які ўцёк з калгаса «Савецкая Беларусь» у раённы цэнтр. Два гады не працуе Мікалай Казлоў, які жыве ў калгасе «Радзіма», і дзесяткі іншых здаровых, працаздольных людзей.

Савецкія людзі не хочуць цярпець побач з сабой дармаедаў, ашуканцаў і прайдзісветаў. Законам нашага грамадства з'яўляецца абвешчаны Леніным і замацаваны Савецкай Канстытуцыяй прынцып: «Хто не працуе, той не есць».

Мы гаворым дармаедам: «Даволі! Хопіць!» У жыцці кожнага з нас толькі адна дарога — шчырая, сумленная праца на карысць грамадства, на карысць Радзімы.

Б. МІКАЛАЕЎ.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.